PREDATIE PREVENTIE PLAN

Agrarisch Collectief Rijn en Gouwe Wiericke

oktober 2021

Duijvenboden Natuur

In opdracht van en samenwerking met agrarisch collectief Rijn en Gouwe Wiericke

Uitgave van: Agrarisch collectief Rijn en Gouwe Wiericke

Auteurs: Mieke Vergeer en Arjan van Duijvenboden (DNatuur)

Alle foto's: Arjan van Duijvenboden

Versie: def

Datum: **okt 2021**

Concept gezien en gereageerd door:

Gebiedscoördinatoren RGW

WBE Reeuwijk en omstreken

Natuurmonumenten

Bestuur collectief RGW

DUIJVENBODEN NATUUR
FOTOGRAFIE ADVIES ONDERZOEK

INHOUDSOPGAVE

Voorwoord.....4

1. Inleiding.....6

2. Predatie: per provincie, per regio en per polder anders.....7

3. Wet en regelgeving.....9

4. checklist polderbreed boerenlandvogel beheer 13

5. Samenwerking: Betrokken partijen 15

6. Gebied en collectief.....17

7. Agrarisch natuurBeheer.....21

8. Resultaten boerenlandvogels RGW.....22

9. Predatoren in het gebied 27

10. Conclusie predatie in het gebied 37

11. Mogelijkheden predatiebeheer.....38

12. Mogelijk predatorenbeheer per soort en groep 41

13. Voorstel aanpak predatie in beheergebied Rijn en Gouwe wiericke.....47

14 Wat hebben we nodig?.....52

1.Literatuur.....53

Bijlage 1: Checklist predatiebeheer per gebied of polder 53

Bijlage 2: Overzicht mogelijke maatregelen en samenwerkende partijen....56

VOORWOORD

Collectieven voor agrarisch natuurbeheer in Zuid-Holland hebben van de Provincie Zuid Holland opdracht gekregen om predatiepreventieplannen te schrijven, specifiek voor hun werkgebieden.

"*Doe eens wat tegen predatie";* is vaak gehoord, maar zo eenvoudig is dat niet.

Het bestuur van Rijn & Gouwe Wiericke is daarom content met deze opdracht en hoopt mede met dit plan een stap te kunnen zetten om de populaties van de weidevogels te verbeteren door beheer steeds aan te passen en kennis en materialen bij onze deelnemers te brengen. We zien in de afgelopen jaren al voorzichtig lichtpuntjes en we zien ook steeds vaker deelnemers gevarieerder beheer afsluiten. Het is de kunst om het leefgebied van weidevogels, in een vaak cultuurhistorisch landschap, zodanig aan te passen dat het minder geschikt wordt voor predatoren. De natuur is evenwel dynamisch: er zal altijd sprake zijn van verandering.

Harold Vlooswijk,

Voorzitter collectief Rijn & Gouwe Wiericke

1. INLEIDING

Sinds de jaren '90 van de vorige eeuw vindt op veel plaatsen in landelijk Nederland gerichte weidevogelbescherming plaats. Dit als reactie op de over het algemeen steeds verder intensiverende landbouw, verdichtende infrastructuur en oprukkende bebouwing, met een afname van boerenlandvogels als gevolg.

Daarnaast nemen de diersoorten die (jonge, volwassen, of eieren van) boerenlandvogels op het menu hebben staan toe in aantal. Dit komt door de eerder genoemde verdichting van infrastructuur en bebouwing, maar ook door het verbod op gebruik van verschillende gifstoffen (o.a. DDT) en een verbod op doden of schaden van broedende vogels in het algemeen. Daarnaast zijn veel roofdieren (vogels en zoogdieren) zeldzaam en beschermd binnen de Wet natuurbescherming. Waar in het verleden zwarte kraai of buizerd vaak geen kans kreeg een broedsel groot te brengen, is dit nu wel het geval.

Deze roofdieren hebben voedsel nodig en zoeken daarom prooien in hun territorium. Vaak bestaat dit uit een stapelvoedsel van jaarrond aanwezige dieren. Zo eten kraai en kauw voornamelijk insecten, veel roofvogels en zoogdieren vooral muizen en andere kleine zoogdieren en reiger en ooievaar vooral waterdieren.

Geen enkel roofdier leeft alleen van boerenlandvogels, want dat zou betekenen dat er alleen van maart tot juli volop te eten is. Roofdieren leren in een aantal gevallen (niet alle) dat boerenlandvogels of de eieren of jongen daarvan, in hun eigen drukke broedtijd een aanvullende bron van voedsel zijn. Het eten van boerenlandvogels door roofdieren is dus iets wat niet altijd voorkomt, maar hoe meer roofdieren, hoe groter de druk op het stapelvoedsel en hoe groter de kans dat boerenlandvogels op het menu komen.

Dit tot frustratie van (sommige) agrariërs, vrijwilligers, boswachters en anderen die proberen de achteruitgang van de boerenlandvogels tegen te gaan door bescherming en het juiste beheer.

De goede intenties op het gebied van boerenlandvogels voor het gebied zijn weergegeven in het het Actieplan Boerenlandvogels Zuid-Holland 2017-2027 (lit.2).

2. PREDATIE: PER PROVINCIE, PER REGIO EN PER POLDER ANDERS

Het voornamelijk door de mens ingerichte Nederlands landschap kent geen hele grote, maar wel relevante verschillen. Deze verschillen hebben invloed op het succes van boerenlandvogels. In afb. 1 (Lit. 1) is bijvoorbeeld te zien dat het percentage gepredeerde legsels van grutto in het oosten en noorden van het land veel hoger is dan in het westen, waar het werkgebied van collectief Rijn en Gouwe Wiericke is. Dit verschil werkt ook door tot op polderniveau, waarbij de mate van predatie van een groot aantal landschappelijke en beheertechnische factoren afhangt. Daarnaast speelt ook toeval een rol.

Behoud van boerenlandvogels is door de verschillen in landschap, grondeigendom en aanwezige natuur altijd maatwerk. Collectief RGW gelooft in dit maatwerk, waarbij boeren, Terrein Beherende Organisaties (TBO's), vrijwilligers en overheden binnen een polder of regio samen werken aan het behoud van onder andere grutto en kievit. Predatie is een natuurlijk onderdeel van het weidevogelleven en Collectief RGW wil ook hier maatwerk leveren.

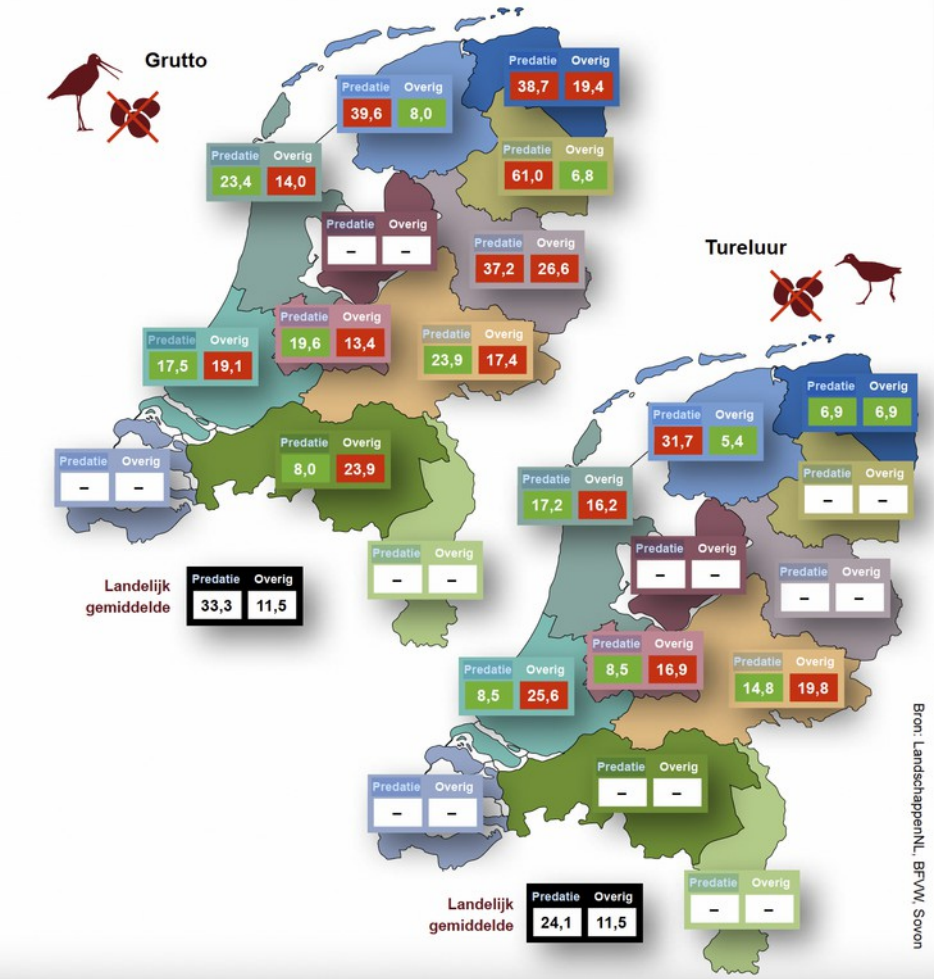

Afbeelding 1: Overzicht van nestpredatie per provincie in 2020 (lit.1). Hierin is dus nog niet de predatie van kuikens meegenomen.

3. WET EN REGELGEVING

Veel zaken rondom het behoud van boerenlandvogels raken wetgeving. De Wet natuurbescherming beslaat soortbescherming, gebiedsbescherming en in specifieke gevallen de bescherming van houtopstanden. De Wet natuurbescherming (Wnb) sluit aan bij, en gaat op in de Omgevingswet. Voor Wnb komt er een aanvullingswet natuur en aanvullingsbesluit natuur. Naar verwachting gaat de Omgevingswet in 2022 in (bron: rvo.nl).

De Wnb is belangrijk voor de Nederlandse natuur. Zonder deze wet zouden waarschijnlijk veel meer diersoorten zijn verdwenen uit Nederland. Ook het behoud van weidevogels is vaak gestoeld op deze wet. Echter, ook veel predatoren worden beschermd door de Wnb.

Predatiepreventie en de wet

Voor wat betreft de soortbescherming in de Wet natuurbescherming zijn er verschillende beschermingsregimes. Het gaat om soorten die op basis van Europese wetgeving beschermd zijn vanuit Vogelrichtlijn en de Habitatrichtlijn en soorten die nationaal als beschermde soort zijn aangewezen. Middels een provinciale verordening kunnen deze nationaal beschermde soorten worden vrijgesteld van de verbodsbepalingen uit de wet. De vrijgestelde soorten kunnen verschillen per provincie.

De Wet natuurbescherming en provinciale regelgeving geven een kader aan het beheer van predatoren. Enkele belangrijke en relevante punten:

- Alle marterachtigen zijn beschermd. Beheer van populaties van marterachtigen is niet toegestaan. In provincie Zuid-Holland zijn bunzing, hermelijn en wezel vrijgesteld bij ruimtelijke ingrepen. Voor de steenmarter en de boommarter geldt dat vaste rust- en verblijfplaatsen beschermd zijn.
- Alle vogels welke van nature op Europees grondgebied voorkomen, zijn beschermd. Dit geldt ook voor vogels als de blauwe reiger, kleine mantelmeeuw en zilvermeeuw.
- Het is verboden een broedende vogel te doden of zodanig te verstoren dat het nest verloren gaat. Dit geldt voor alle vogels, dus ook weidevogels, maar ook kraaien, buizerds en bijvoorbeeld meerkoet of gans.
- Nestlocaties van onder andere de buizerd, havik, ooievaar en slechtvalk zijn jaarrond beschermd. Voor het verwijderen van nestlocaties van deze soorten is een ontheffing van de Wet natuurbescherming noodzakelijk.
- De vos en de zwarte kraai zijn landelijk vrijgesteld. Beheer van de populaties van deze soorten is toegestaan.

Het actief beheren van populaties van predatoren van weidevogels is derhalve alleen van toepassing op de vos en de zwarte kraai, maar ook verwilderde huisdieren (met name kat) en ratten. Voor de overige predatoren geldt dat het aanpassen van het biotoop en middels landschapsinrichting en -beheer een middel kan zijn het risico op predatie door de betreffende soorten te verkleinen.

Bij ruimtelijke inrichting en beheer dient rekening gehouden te worden met gebiedsbescherming, zoals dit in de Wet natuurbescherming is omschreven.

Natuurnetwerk Nederland (NNN)

Waar de Wet natuurbescherming, onderdeel soortbescherming zich vooral richt op het tegengaan van de achteruitgang van soorten, is het onderdeel gebieden meer gericht op het geschikter maken en houden van gebieden voor een aantal soorten. Actief ontwikkelen dus in plaats van passief beschermen. Onderdeel hiervan is het Natuur Netwerk Nederland (NNN).

De regels omtrent NNN-gebieden zijn door het rijk en de provincies met elkaar afgesproken. De afspraken zijn vastgelegd in het document 'Spelregels EHS'. Het ruimtelijke beleid voor de NNN is gericht op behoud en ontwikkeling van de wezenlijke kenmerken en waarden van een gebied. In het NNN geldt daarom het 'nee, tenzij'-regime. Of een ingreep mag worden uitgevoerd in de NNN, hangt naast de instandhouding van de omvang van het NNN, in eerste instantie af van de mate van aantasting van de wezenlijke kenmerken en waarden van het gebied (bron: Lit. 3). In 2017 heeft de provincie Zuid-Holland de "Herziene Nota Ecologische Verbindingen in Zuid-Holland" uitgebracht, waarin de huidige staat en ambities voor ecologische verbindingen tussen de verschillende Natura2000 gebieden worden beschreven.

In het werkgebied van RGW is vrij veel NNN-gebied te vinden (afb. 4). Een deel van deze NNN gebieden zijn (deels) bestemd als weidevogelgebied, maar met name voor moerasgebieden en de ecologische verbindingen daartussen behoren met name kleine zoogdieren tot de doelsoorten, bijvoorbeeld bij de door het gebied gelegen Elfenbaan. Hierbij zijn onder andere hermelijn en wezel opgenomen als doelsoorten. Bovendien gaat het om een moeras- en schraalland verbinding, met moeras, ruigte en opslag van wilg. Deze biotoop is erg aantrekkelijk voor een aantal soorten die in het voorjaar graag weidevogels eten, zoals marterachtigen (genoemde wezel en hermelijn, maar ook bunzing), vos, bruine kiekendief, blauwe reiger, ooievaar en bij achterstallig onderhoud zwarte kraai en buizerd.

De NNN is belangrijk voor de natuur in Nederland, maar kan wel conflicteren met naastgelegen weidevogelgebieden, die juist een beperking van predatoren nodig hebben. In die zin hebben landelijk in aantal teruglopende soorten als grutto, kievit en bijvoorbeeld slobeend te weinig wettelijke bescherming in vergelijking met veel roofdieren, die juist vaak in aantal toenemen.

4. CHECKLIST POLDERBREED BOERENLANDVOGEL BEHEER

Om zo correct en objectief mogelijk om te gaan met vermoedens van een te hoge predatie in een gebied, hebben we een op de streek gerichte Checklist Polderbreed Boerenlandvogelbeheer gemaakt, welke steeds als basis zal dienen voor de besluitvorming op het gebied van boerenlandvogelbeheer.

Boerenlandvogels storen zich niet aan grenzen of eigendomssituaties, maar broeden op een door hen geschikt ingeschatte plek. Soms wordt die inschatting jaarlijks gedaan (bv kieviten lijken dit te doen), maar andere soorten zoals grutto en scholekster broeden het liefst steeds op dezelfde plaats, ook al waren voorgaande broedsels niet succesvol. Daarnaast verplaatsen vogels met kuikens zich vaak door een polder, op zoek naar de beste omstandigheden.

Een boerenlandvogelgebied beperkt zich dus niet tot de plaats waar wij zouden willen dat de vogels broeden. Om de situatie overzichtelijk te houden, zien we meestal een polder als 'eenheid' in een weidevogelgebied. Vogels met kuikens zullen zich vooral binnen deze eenheid bewegen.

De polder is het niveau waarop we in de eerste instantie denken. Daarna is het mogelijk op grotere schaal te kijken -naar een regio-, of juist kleiner: naar een boerenbedrijf.

Ook bij het analyseren van het succes van boerenlandvogels via de checklist kijken we bij voorkeur op het niveau 'polder'. Voordat we overgaan op het beheer van predatoren, wordt eerst gekeken naar de andere kenmerken van een polder, zoals beheer, aanwezigheid van hoge bomen en andere aspecten die invloed hebben op de boerenlandvogels: het heeft geen zin om een lek in de boot te dichten als een deel van de boeg ontbreekt. In afbeelding 2 is de checklist opgenomen, gericht op een polder, maar ook bruikbaar voor een regio.

Voor deze checklist geldt: in de ideale 'gruttopolder' zou het antwoord op elke vraag 'ja' zijn. Een 'nee' betekent dat hier actie gewenst is. Hoe hoger in de lijst, des eerder zou het antwoord van 'nee' in 'ja' moeten veranderen voordat uiteindelijk predatoren worden beheerd. Is een probleem al bijna opgelost, dan kan eventueel ook aan een aantal problemen van de polder tegelijk worden gewerkt. Om in de analogie van een boot te blijven: een lek dichten heeft geen zin als de boeg ontbreekt, maar als die boeg al half gemaakt is zou je er voor kunnen kiezen om intussen ook te starten met het dichten van het lek.

In bijlage 1 is de checklist opgenomen met daarop gebaseerde invullijst, die per gebied (regio of polder) kan worden ingevuld door gebiedskenners.

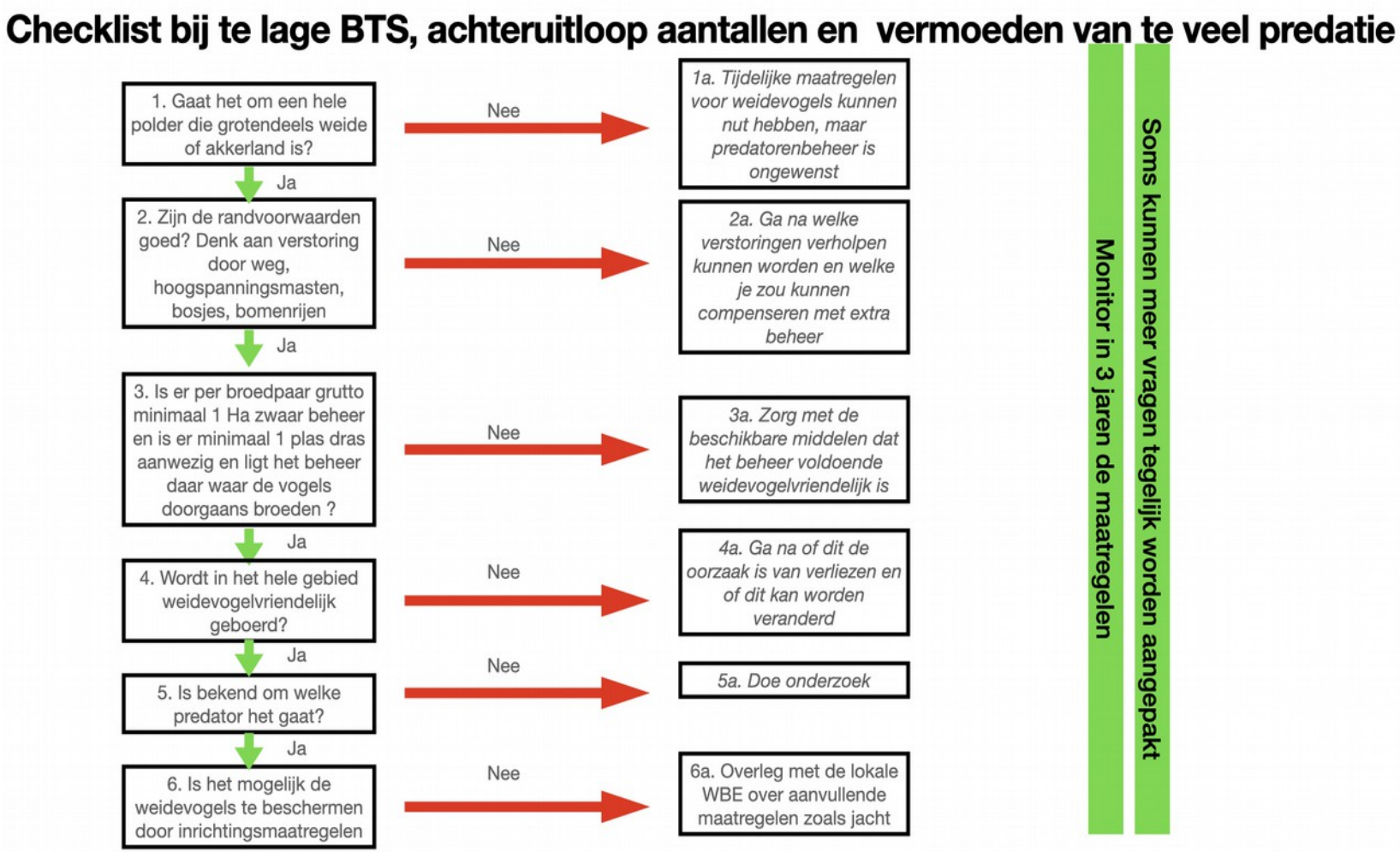

Afbeelding 2: checklist voor een gebied waar vermoeden is van een te hoge predatie. Is het antwoord op stap 6 'Ja'? Dan uiteraard deze stap uitvoeren..

5. SAMENWERKING: BETROKKEN PARTIJEN

In het beheergebied van RGW vindt samenwerking plaats tussen veel verschillende partijen. Voor behoud en verbetering van de weidevogelstand neemt in de streek het collectief RGW het voortouw. Een opsomming van de verschillende samenwerkende partijen:

- **Collectief RGW** heeft een coördinerende rol. Zij organiseert het agrarisch natuurbeheer en een optimale uitvoering daarvan. Hierbij worden deelnemende boeren en vrijwilligers begeleid.

- **De Fauna beheereenheid** (FBE)vertegenwoordigt onder andere: Federatie Particulier Grondbezit, Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten, Kon. Nederlandse Jagersvereniging, Landschap Noord-Holland en lto. De FBE vertaalt de provinciale beheervisie fauna in het faunabeheerplan.

- **De Wildbeheereenheden** zijn een samenwerking van jagers binnen een bepaald gebied. Zij zijn verantwoordelijk voor het uitvoeren van het faunabeheerplan. Daarnaast kunnen jagers rekening houden met weidevogels door in het broedseizoen contact te hebben met boer of vrijwilligers voorafgaand aan jachtactiviteiten in het veld. In het beheergebied van RGW zijn vier WBE's actief. Overleg vindt vaak plaats tussen boer en jager.

- **Boeren**: leden van Collectief doen vrijwillig mee aan bescherming van weide- en akkervogels en vervullen vaak een ambassadeursrol binnen hun polder op het gebied van weidevogelbescherming, omdat zij dagelijks te maken hebben met vogels, bedrijfsvoering, vrijwilligers, jagers en overheden.

- **Vrijwilligers** helpen boeren bij het beschermen van weidevogels. Daarnaast kunnen zij oplettend zijn op predatie en dit met de boer en het collectief bespreken -signalering van vos altijd melden! Vrijwilligers kunnen ook aangeven waar nesten van kraaien e.d. zich bevinden. Deel kennis over de invloed van ongewenste landschapselementen op de weidevogels.

- **Terrein beherende organisaties** (TBO's) hebben voor beheer van wild contact met de wild beheereenheden. Voor het beheer van sommige predatoren is een samenwerking met TBO belangrijk.

- **Gemeenten Alphen aan den Rijn, Gouda, Bodegraven-Reeuwijk:** Gemeenten hebben grote invloed op de inrichting van het buitengebied, door eigen activiteiten maar ook door vergunningverlening. RGW is doorlopend in overleg met de gemeenten, bijvoorbeeld over wel of niet gewenste ontwikkelingen in het buitengebied (bomenrijen, veranderende bedrijven op de plaats van weidevogels, vergunning van ooievaarsnesten_.

- **Provincie Zuid-Holland:** De provincie heeft een aantal terreinen in het gebied, waar RGW over in overleg is mbt de inrichting en beheer hiervan. Daarnaast maakt de provincie beleid op het gebied van natuur en verleent zij vergunningen en ontheffingen.

In de praktijk is er regelmatig overleg 'in het veld', zoals:

In het veld wordt in sommige deelgebieden van Rijn & Gouwe Wiericke nauw samengewerkt met **vrijwilligers**. Vrijwilligers helpen de **deelnemers** vooral met het zoeken van nesten en vormen vaak de verbinding met de gebiedscoördinator. Echter, niet overal zijn vrijwilligers (meer) beschikbaar, worden ze grijzer en houden deze vrijwilligers vast aan hun geliefde werkwijze. De werkgroep van de vrijwilligersgroep organiseert, indien mogelijk, jaarlijks enkele overleggen en informeer haar vrijwilligers op de start- en slotavond. Ook een excursie staat regelmatig op het programma. Er zijn cursussen georganiseerd om nieuwe vrijwilligers te krijgen, daar kwamen wel enkele nieuwe vrijwilligers uit voort. De werkgroep stelt zich ook de vraag: hoe nu verder.

In het werkgebied van Rijn & Gouwe Wiericke zijn twee terrein beherende organisatie actief: Staatsbosbeheer en Natuurmonumenten.

De **gebiedscoördinator** van Rijn & Gouwe Wiericke, wiens gebied grenst aan de terreinen van **Staatsbosbeheer** geeft aan constructief overleg te hebben over afstemming en inrichting van een gebied (plan Weids Bloemendaal) ten behoeve van de weidevogels. Op Hoeve Stein is de situatie anders en lijkt het beheer zich minder te gaan stoelen op weidevogelbeheer. Een ruigte met rietzone is aangepakt. Huidig predatiebeleid zit de verbetering van de populaties weidevogels in de weg, aldus de gebiedscoördinator. Ook in Boskoop (Voshol) is overleg tussen SBB en de gebiedscoördinator.

Rondom de Nieuwkoopse Plassen is **Natuurmonumenten** actief. Het is al jaren wat onrustig in dit gebied. Meer dan ooit lijken er nu wel processen pril op gang te komen. Processen komen vaak samen op het boerenerf en dat maakt het complex. Het is vooral een gebied in een doorontwikkeling en er speelt veel, maar er blijft ook oud zeer hangen. De relatie in het gebied kan wat verbetering gebruiken.

Tussen Stichting Het Zuid-Hollands Landschap en collectief RGW is indien nodig contact.

Met de **wildbeheereenden** in het werkgebied van Rijn & gouwe Wiericke is minimaal contact. We kennen elkaar en zoeken elkaar op indien nodig.

6. GEBIED EN COLLECTIEF

Het werkgebied van RGW omvat voornamelijk polders van 100-500 Ha, omgeven door bomen, huizen of wegen. Slechts enkele gebieden zijn groter. In de polders zelf zijn meestal maar weinig bosjes of huizen. Hierin in wel een zekere gradiënt te zien: ten noorden van de A12 zijn de polders weidser en boomlozer. Ten zuiden van de A12 zijn meer bomen en geriefbosjes te vinden.

Het gebied kent een Netwerk Natuur Nederland-gebied (NNN), gericht op onder andere kleine zoogdieren. Verschillende grote en kleine natuurgebieden zijn hier onderdeel van, zoals de Nieuwkoopse plassen, Reeuwijkse plassen maar ook kleine terreinen, bv langs de Het Voshol. In afb. 4 is de NNN goed te zien (groen) van noord naar zuid tussen en in de verschillende RGW deelgebieden.

Aan de westkant grenst het gebied deels aan de boomkwekerijen van Boskoop, maar aan alle andere kanten grenst het gebied aan het omliggende Groene Hart. Binnen het werkgebied liggen enkele steden en dorpen, zoals Alphen aan den Rijn, Gouda, Bodegraven, Reeuwijk.

Hoe zit het collectief Rijn & Gouwe Wiericke in elkaar:

- Deelnemers vormen de vereniging Rijn & Gouwe Wiericke
- Deelnemers zijn verdeeld in 4 geografische deelgebieden
- Er is 1 bestuur bij Rijn & Gouwe Wiericke.
- Elk deelgebied heeft een gebiedscoördinator.
- Er is 1 overall coördinator
- Er is een autonome vrijwilligersgroep
- Er is een externe adviseur/bioloog
- Het collectief Rijn & Gouwe Wiericke is één van de 40 collectieven in Nederland (afb. 3)
- In Provincie Zuid Holland zijn 8 collectieven actief.
- Boerennatuur Zuid Holland ondersteunt deze collectieven m.b.t. provinciale zaken.
- Collectieven zijn gecertificeerd en werken conform hun kwaliteitshandboek.
- De 40 collectieven in Nederland vormen samen de vereniging Boerennatuur Nederland.

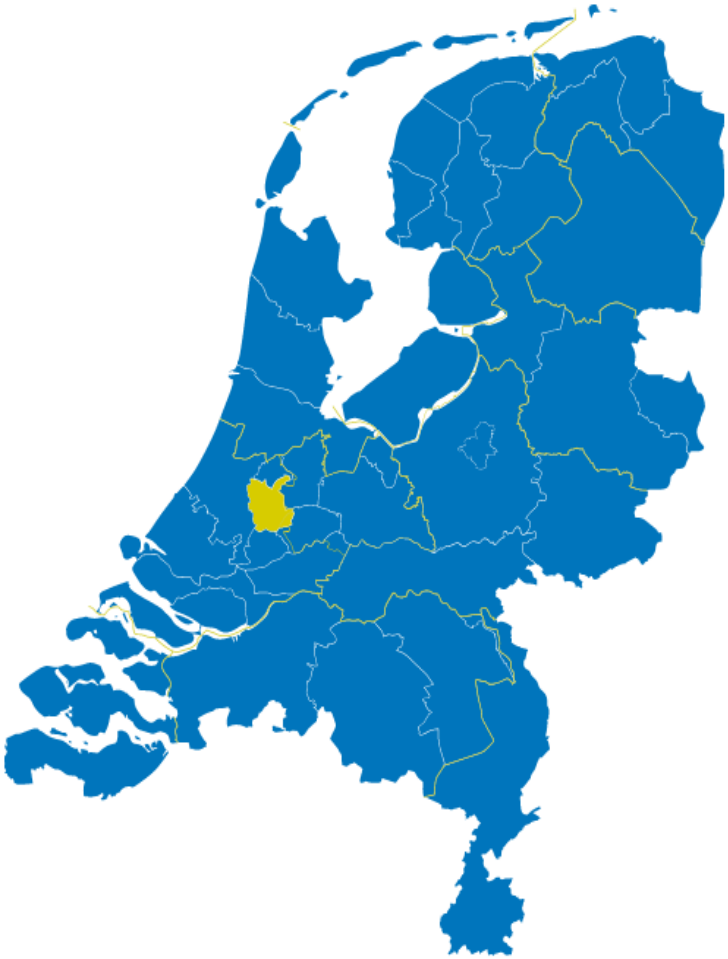

Afbeelding 3: Werkgebied van Rijn & Gouwe Wiericke. Bron: www.boerennatuur.nl

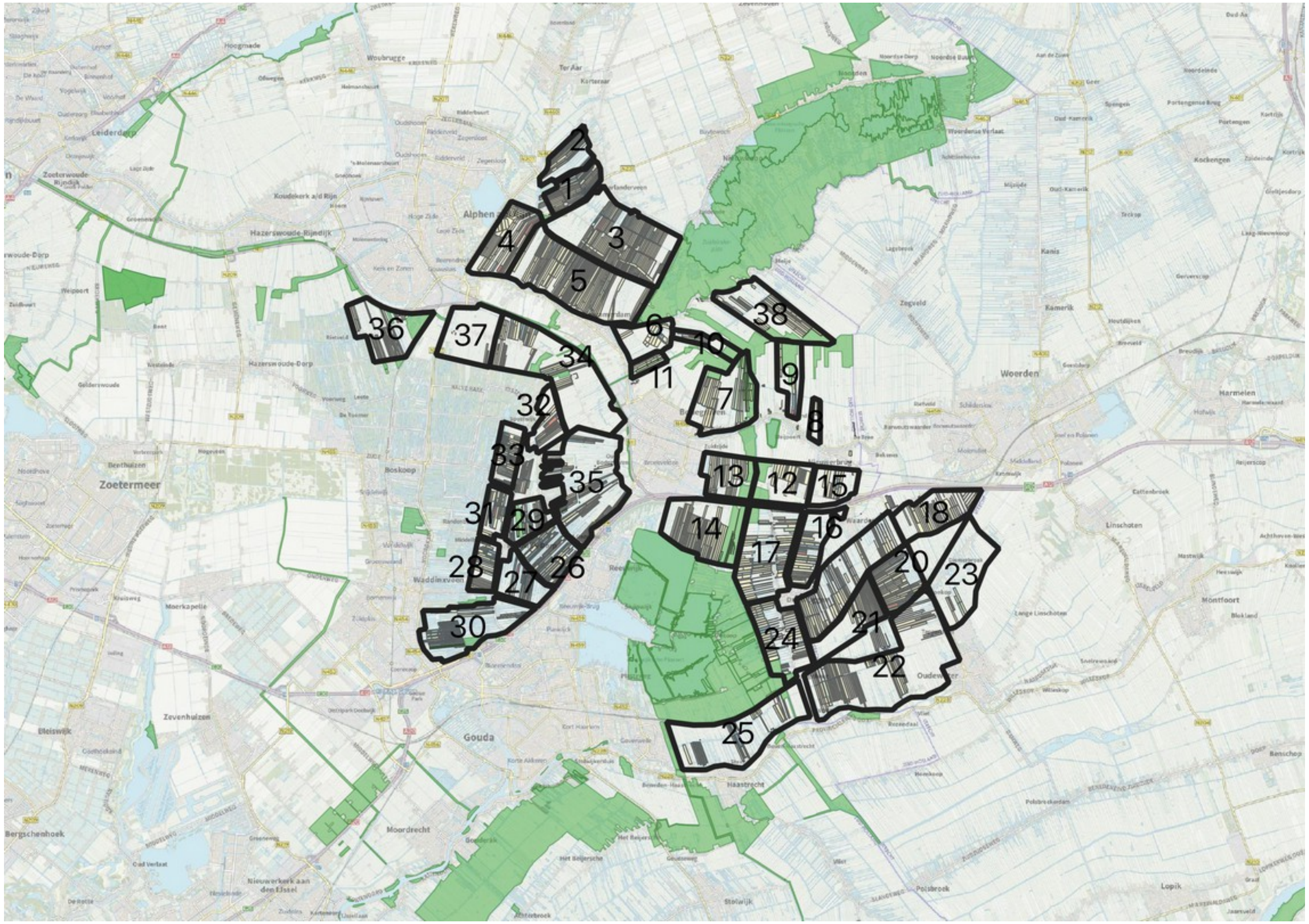

Afbeelding 4: De verschillende deelgebieden van RGW, met daar naast (en soms in) de NNN) (groen). De donker gekleurde percelen binnen de deelgebieden kennen een weidevogel contract (nestbescherming of een rustperiode)

7. AGRARISCH NATUURBEHEER

In afb. 5 is te zien dat in de loop der jaren de oppervlakte legsel beheer is toegenomen. Ook is er een toename in 'zwaar beheer' (beheerpakketten zoals een rustperiode in voorjaar, plas-dras, kruidenrijk gras), in 2021 bedraagt dit 24% van het totale beheerpakket in het gebied.

	2016	2017	2018	2019	2020	2021
totaal legselbeheer	1885	1974	1888	1998	2083	2064
totaal zwaar beheer	497	472	492	573	612	634

Afbeelding 5: legselbeheer en zwaar beheer van 2016-2021 in gehele werkgebied van RGW.

Afb. 4 geeft een ruimtelijk beeld van het gecontracteerde beheer, waarbij opvalt dat in de deelgebieden altijd grotere of kleinere delen zonder agrarisch natuurbeheer zijn: de boeren die 'niet meedoen'.

Per deelgebied zijn er verschillen, in afb. 6 weergegeven per anv. Ook hier zien we over het algemeen een toename in legselbeheer. Het zwaar beheer (afspraken over een korte of lange rustperiode in het voorjaar met aanvullende maatregelen zoals water op het land of voorbeweiding door vee) neemt vaak toe, met fluctuaties per jaar.

Weide en Waterpracht	2016	2017	2018	2019	2020	2021
afgesloten legselbeheer	439	442	417	419	479	449
zwaar beheer	123	166	154	198	206	232
De Parmey	2016	2017	2018	2019	2020	2021
afgesloten legselbeheer	151	174	153	177	194	192
zwaar beheer	87	58	65	69	58	75
De Wetering	2016	2017	2018	2019	2020	2021
afgesloten legselbeheer	635	636	530	618	615	628
zwaar beheer	126	97	122	128	168	155
De Lange Ruige Weide ZH	2016	2017	2018	2019	2020	2021
afgesloten legselbeheer	533	566	604	593	602	607
zwaar beheer	123	116	111	119	118	106
De Lange Ruige Weide Utrec	2016	2017	2018	2019	2020	2021
afgesloten legselbeheer	127	156	184	191	193	188
zwaar beheer	38	35	40	59	62	66

Afbeelding 6: Legsel- en zwaar beheer in de verschillende deelregio's (per ANV/agrarische natuur vereniging)

8. RESULTATEN BOERENLANDVOGELS RGW

In 2021 is een tweede serie van 3 jaar monitoren afgerond. Bijna alle polders in het werkgebieden van RGW zijn daarmee twee maal gemonitord en er kunnen dus gegevens worden vergeleken. Een rapportage hierover is (okt 2021) nog in de maak, maar enkele (voorlopige) basisgegevens kunnen al wel worden gebruikt in dit representatiever.

In afbeelding 8 en 9 is te zien waar zich de grootste concentraties vogelterritoria bevonden in april en mei (tweede monitoringreeks, 2019-2021). Deze vergelijking is interessant omdat gedurende het seizoen teruglopende aantallen (om welke reden dan ook) hierin zichtbaar worden. In afbeelding 7 zijn een groot aantal factoren weergegeven die een beeld schetsen van de ontwikkeling van de boerenlandvogels in het werkgebied van RGW.

Over het algemeen lijkt het goed te gaan met de boerenlandvogels in het beheergebied van RGW; zowel grutto, kievit, tureluur als scholekster vertonen en aantalstoename van 12 tot wel 30 % gebiedsbreed. In afbeelding 10, kolommen 'Verschil aantal territoria tussen jaar 1 en jaar 2' is te zien dat deze toename vaak te danken is aan enkele gebieden, die goede gebiedsomstandigheden kennen en een goed beheer. Er vinden dus verschuivingen binnen de regio plaats, vaak door veranderingen in beheer.

Op basis van afb. 7 is een kaart te maken van gebieden waar het de laatste 6 jaar goed of iets minder goed gaat (afb. 10). Deze kaart is uiteraard een indicatie aan de hand van de hoeveelheid cijfers die stijgt of daalt. Hoe meer stijgende of gelijk blijvende cijfers (verschillen tussen de teljaren, maar ook tussen de april en mei), hoe groener een polder. Andersom: hoe meer dalende cijfers, des te roder een polder.

		BTS grutto (%)		verschil aantal terr tussen jaar 1 en jaar 2		Verschil BTS jaar 1- jaar2	verschil dichtheden r1 en r2	
Gebieds nummer	**gebieden**							
		jaar1	***jaar2***	***r1***	***r2***		***jaar1***	***jaar2***
1	noordeinderpolder west mid	52	121	6	26	69	-40	-21
2	noordeinderpolder west west	33	33	5	2	0	-15	-18
3	noordeinderpolder oost	63	93	-9	51	30	-4	9
4,5	zuideinderpolder	30	74	76	71	44	-8	-9
6	hornpolder	102	47	5	9	-55	-10	-6
12	venster tussen wiericken	51	0	64	42	-51	14	1
13	venster bodegraven	27	29	13	-2	2	1	-9
14	abesinie	122	84	55	73	-38	-6	0
15	venster nieuwebrug	16	100	9	-14	84	23	1
16	groendijk	120	50	25	7	-70	-8	-21
17,24	hoog en laageind	70	42	38	-65	-28	4	-15
18,19	west en oosteind	157	100	-40	-36	-57	-5	-4
21,2	hogebrug	65	80	1	32	15	-26	-7
22	groot hekendorp	27	22	-60	11	-5	-14	-3
23	diemerbroek	?	22	x	x	x	#WAARDE!	-14
25	stein zuid	150	45	-5	48	-105	2	15
26	reeuwijk zuid	170	90	18	52	-80	-1	21
27	bloemendaal oost	160	250	-9	20	90	-4	6
28	middelburg zuid	56	29	15	-6	-27	22	-4
29	tempelpolder zuid	96	77	-1	-19	-19	20	1
30	bloemendaal west	124	137	148	146	13	12	11
31	middelburg midden	223	193	20	15	-30	67	61
32	de wijk	269	75	53	-24	-194	33	-49
33	middelburg noord	0	50	23	-10	50	26	-8
34	steekterpolder oost	142	82	147	177	-60	-3	4
35	reeuwijk noord	92	15	18	5	-77	0	-3
36	zaans rietveld	80	79	36	38	-1	-13	-12
37	steekterpolder west	18	80	18	-8	62	-2	-15
39	tempelpolder noord	56	70	3	11	14	-19	-5
40	papekop noord	?	0	x	x	x	#WAARDE!	#DEL/0!
8, 38, 9, 7, 10, 11	meijepolder	56	102	-1	45	46	-12	-6

Afbeelding 7: Overzichtstabel RGW 2016-2021 waarin naast de BTS voor grutto per polder, de toe- of afname per polder te zien is van de dichtheid boerenlandvogels per 100Ha, de dichtheid in april vs. de dichtheid eind mei, en de toe- of afname van broedparen grutto, kievit, scholekster en tureluur. Het betreft voorlopige cijfers, definitieve cijfers volgen in de jaarrapportage (in voorbereiding).

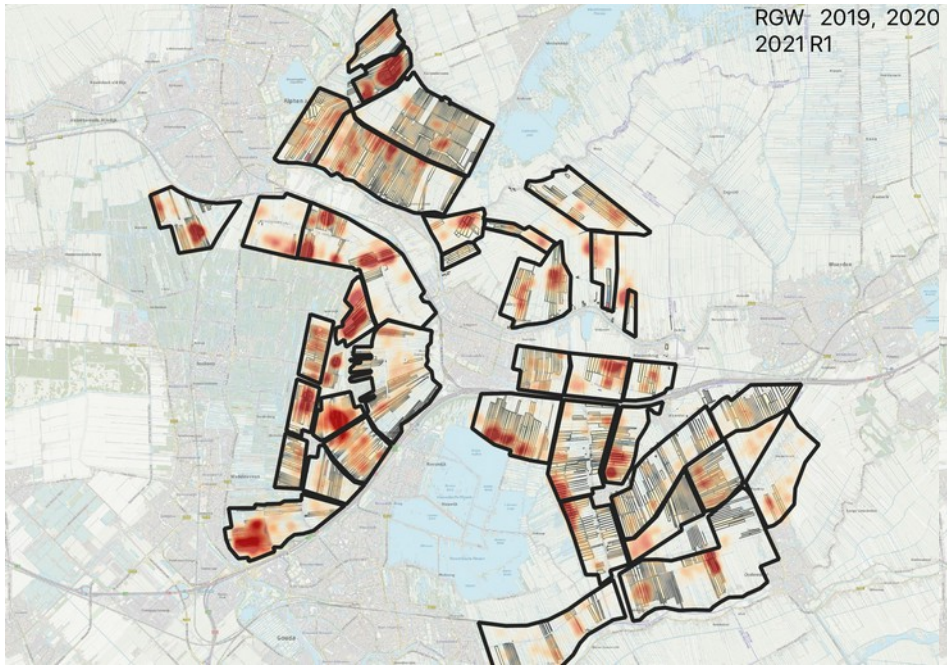

Afbeelding 8: Dichtheid van vogelterritoria in de verschillende deelgebieden in april 2019, 2020 en 2021. De hotspots (rood) vormen de kernen van de weidevogelpopulatie in een polder.

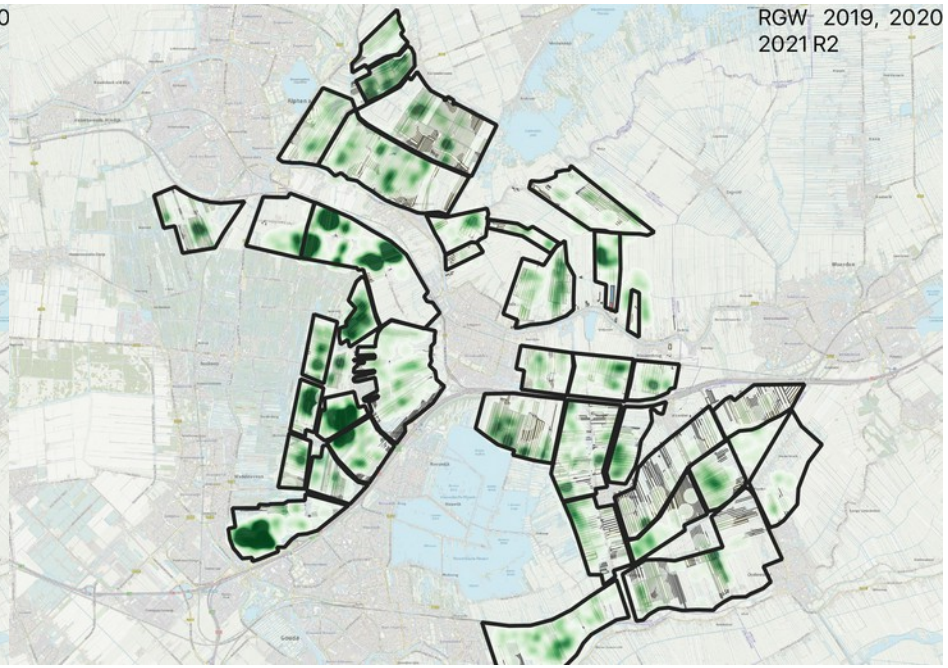

Afbeelding 9: dichtheid van vogelterritoria in de verschillende deelgebieden in april 2019, 2020 en 2021. Een plotseling verdwijnen of verschuiven van een hotspot (groen) geeft aan er iets in de polder gebeurd is in de maand mei. Dat kan bijvoorbeeld maaibeheer zijn, predatie of gebrek aan voedsel voor de jongen.

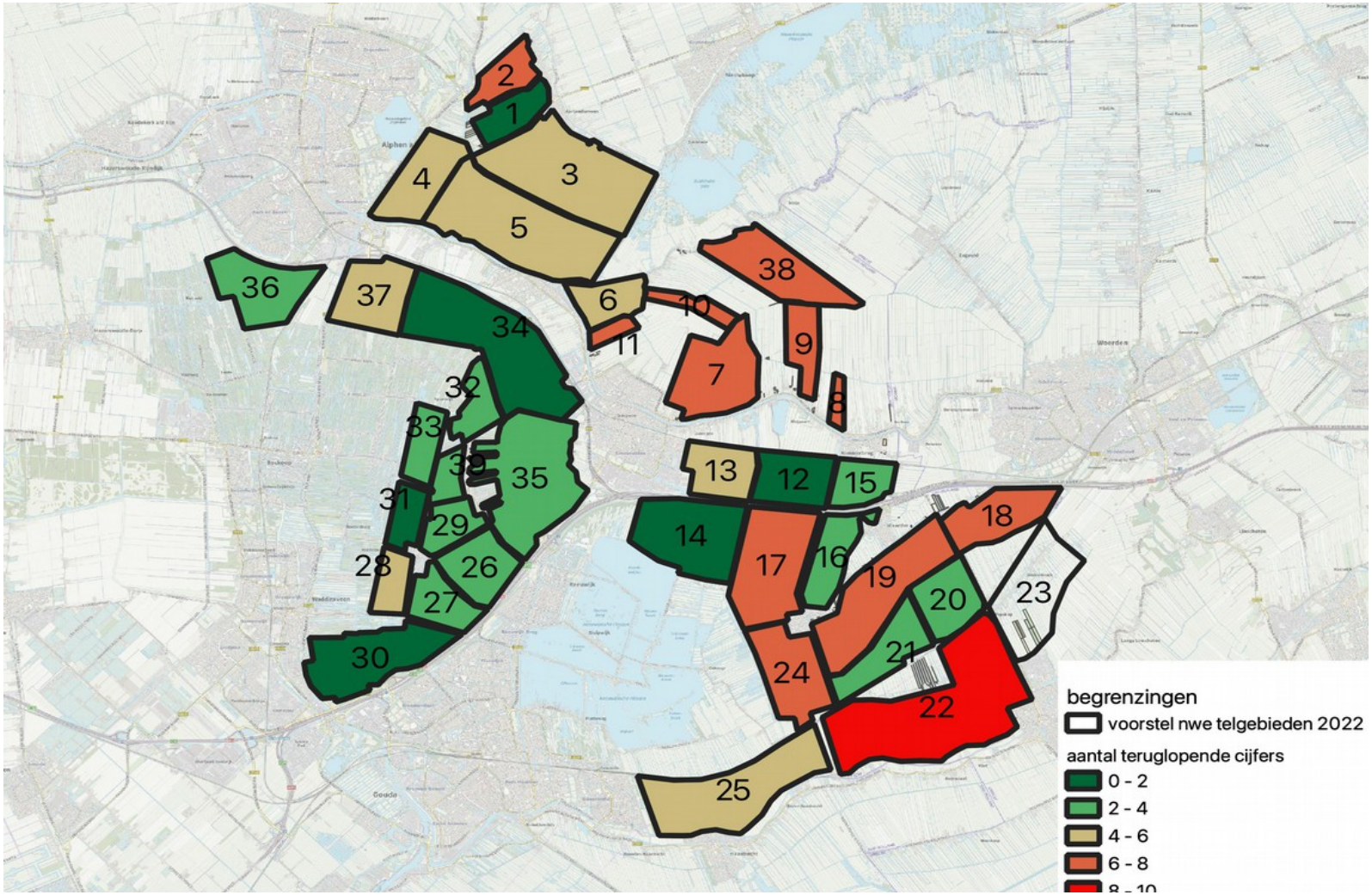

Afbeelding 10: Overzicht van succesvolle (groene kleuren) en minder succesvolle gebieden (rode kleuren) op basis van BTS, afname territoria in het voorjaar en in de verschillende teljaren, af- en toename van aantal territoria per 100Ha, zoals weergegeven in afb. 9 .

9. PREDATOREN IN HET GEBIED

In het werkgebied van RGW zijn uiteraard predatoren actief. Maar niet in elk gebied komen alle soorten in dezelfde hoeveelheden voor. Bovendien heeft niet elk dier het zelfde gedrag: heel vaak hebben roofdieren een specialisatie en als boerenlandvogels niet tot het eetpatroon van een bepaald individu horen, is er dus voor de grutto's en kieviten geen probleem.

De hoeveelheden predatoren en hun effect zijn in het gebied op verschillende manieren genoteerd:

1. weidevogelvrijwilligers hebben zo goed mogelijk beschreven of een nest dat niet uit kwam gepredeerd was en door wie (afb., 11 en 12 , deze twee tabellen beslaan een groot deel werkgebied van RGW)

2. de gebiedscoordinatoren hebben hun ervaringen doorgegeven (afb. 13)

3. de tellers van DNatuur hebben tijdens de mozaïekscans predatoren genoteerd (afb. 13 en 14)

Hoewel alle partijen predatoren zo goed mogelijk noteren, is dit altijd een 'bijproduct' geweest, naast het beschermen van nesten, tellen van boerenlandvogels of afsluiten van beheercontracten. Het beeld is dan ook niet dekkend of compleet maar geeft eerder een indruk.

Verliezen per soort

Selectie - 2021, groep: ZH16 Weidevogelgroep Reewijk e.o.

Soort	BJ	ON	OV	P	PHW	PK	PM	PSM	PV	V	W	WA	WB	WGB	WM	WPE	Totaal
Bontbekplevier	1																1
Canadese gans			3														3
Grauwe gans			7														7
Grutto	1	3		9	1					3							17
Kievit	2	8		2		1		2	1	14	1		1	1		3	36
Kleine plevier							2			3							5
Kluut							1					1					2
Krakeend				1		1											2
Meerkoet										1							1
Scholekster		2		1													3
Slobeend										1					1	1	3
Tureluur	1		1	2			7			4							15
Wilde eend										1							1
Totaal	**5**	**13**	**11**	**15**	**1**	**2**	**10**	**2**	**1**	**27**	**1**	**1**	**1**	**1**	**1**	**4**	**96**
% van totaal	5.21	13.54	11.46	15.63	1.04	2.08	10.42	2.08	1.04	28.13	1.04	1.04	1.04	1.04	1.04	4.17	

Legenda:

BJ:	Door jongvee	PV:	Door vos
ON:	Volledig onduidelijk welke oorzaak	V:	Verlaten
OV:	Wel duidelijk maar niet in te vullen	W:	Soort niet bekend
P:	Soort niet bekend	WA:	Door aanaarden
PHW:	Door hermelijn/wezel	WB:	Door bemesten
PK:	Door vogel bijv. kraai of meeuw	WGB:	Gewasbescherming
PM:	Door mens	WM:	Door maaien
PSM:	Predatie door steenmarter/boommarte	WPE:	Door ploegen/eggen

Boerenlandvogelmonitor versie: 21.196 ; geprint: 23-09-2021 16:33.

Afbeelding 11: predatie van nesten in het gebied van anv De Wetering2021

Verliezen per soort

Selectie - 2021, groep: ZH16 Weidevogelgroep Reewijk e.o.

Soort	BJ	ON	OV	P	PHW	PK	PM	PSM	PV	V	W	WA	WB	WGB	WM	WPE	Totaal
Bontbekplevier	1																1
Canadese gans			3														3
Grauwe gans			7														7
Grutto	1	3		9	1					3							17
Kievit	2	8		2		1		2	1	14	1		1	1		3	36
Kleine plevier							2			3							5
Kluut							1					1					2
Krakeend				1		1											2
Meerkoet										1							1
Scholekster		2		1													3
Slobeend										1					1	1	3
Tureluur	1		1	2			7			4							15
Wilde eend										1							1
Totaal	**5**	**13**	**11**	**15**	**1**	**2**	**10**	**2**	**1**	**27**	**1**	**1**	**1**	**1**	**1**	**4**	**96**
% van totaal	5.21	13.54	11.46	15.63	1.04	2.08	10.42	2.08	1.04	28.13	1.04	1.04	1.04	1.04	1.04	4.17	

Legenda:

BJ:	Door jongvee	PV:	Door vos
ON:	Volledig onduidelijk welke oorzaak	V:	Verlaten
OV:	Wel duidelijk maar niet in te vullen	W:	Soort niet bekend
P:	Soort niet bekend	WA:	Door aanaarden
PHW:	Door hermelijn/wezel	WB:	Door bemesten
PK:	Door vogel bijv. kraai of meeuw	WGB:	Gewasbescherming
PM:	Door mens	WM:	Door maaien
PSM:	Predatie door steenmarter/boommarte	WPE:	Door ploegen/eggen

Boerenlandvogelmonitor versie: 21.196 ; geprint: 23-09-2021 16:33.

Afbeelding 12: Nestpredatie in het gebied van Anv Weide en waterpracht 2021

			predatiemeldingen		
			mozaiekscan	veldwaarnemi	meldingen gebiedscoordinatoren
Gebieds nummer	**opp (ha)**	**gebieden**	**vliegende predatoren aantal (2019-2021)**	**Sporen en waarn. Grondpredatoren**	**overal: marter, buizerd, reiger, huiskat**
8, 38, 9, 7, 10, 11		***meijepolder***	***15***		***katten probleem, kraaien en kauwen stabiel, ooievaar, buizerd toegenomen, vos stabiel. Marters nemen toe***
23	***269***	***diemerbroek***	***5***		
40		***papekop noord***	*7*		
30	278	**bloemendaal oost**	1		havik en buizerd, kat
18	523	**west en oosteind**	6		buizerd
22	633	**groot hekendorp**	15	vos	kiek
3	460	**noordeinderpolder oost**	5		
25	387	**stein zuid**	11		kiek
35	419	**reeuwijk noord**	10		
13	142	**venster bodegraven**	5		
15	103	**venster nieuwebrug**	4		
36	214	**zaans rietveld**	3		hermelijn, evt vos
37	194	**steekterpolder west**	1		buizerd
17	535	**hoog en laageind**	10	vos	buizerd, kiekendief
2	99	**noordeinderpolder west west**	4		
14	295	**abesinie**	4		
6	110	**hornpolder**	0		
28	82	**middelburg zuid**	4		marter kat
34	482	**steekterpolder oost**	2		buizerd
12	160	**venster tussen wiericken**	5		
16	139	**groendijk**	2		kraai
26	158	**reeuwijk zuid**	4	vos	marter
“4,5	478	**zuideinderpolder**	17	kat, hermelijn	
33	96	**middelburg noord**	0		marter kat
40	58	**tempelpolder noord**	0		
30	278	**bloemendaal west**	4		kraaien?
21	163	**hogebrug**	6		kiekendief, marter kat
31	79	**middelburg midden**	1		kiekendief, marter kat
32	94	**de wijk**	0		
29	96	**tempelpolder zuid**	1	kat	marter, kiekendief, kat

Afbeelding 13: Predatie waarnemingen van tellers tijdens Mozaïekscan en waarnemingen gebiedscoordinatoren 2019-2021. Het betreft geen systematisch verzamelde data, maar losse meldingen en waarneming tijdens monitoring van weidevogels.

VOGELS

De in afb. 13 weergegeven vliegende predatoren zijn ook op kaart (afb. 14) genoteerd, op deze manier is iets beter zichtbaar op waar predatie regioniveau wellicht een rol speelt in de weidevogelstand.

Bruine Kiekendief

Deze soort is in het gebied niet de meest voorkomende roofvogel (dat is de buizerd), maar is wel een heel doelgerichte jager die in het voorjaar veelvuldig laag over de weidevogelgebieden vliegt, op zoek naar onder andere weidevogelpullen. De bruine kiekendief wordt door het grote jachtgebied op veel plaatsen waargenomen, maar met een duidelijke piek rond natuurgebieden met veel moeras zoals de Nieuwkoopse plassen en de Reeuwijkse plassen, waar de vogel op de grond broedt.

Buizerd

De buizerd komt overal in het gebied voor, broedend in bomen (hoger dan 5m.), meestal in oude opgeknapte kraaiennesten. Deze soort lijkt een wat meer opportunistisch karakter te hebben en jaagt minder doelgericht als bijvoorbeeld de bruine kiekendief. De weidevogels reageren meestal met wegjaagacties, maar minder fel als bij de bruine kiekendief of als bij grondpredatoren.

Havik

De havik jaagt op volwassen vogels en zorgt bij verschijnen voor veel paniek onder de weidevogels. De soort komt niet zo veel voor in het gebied en heeft waarschijnlijk weinig invloed op de populatie.

Torenvalk

Hoewel deze soort soms een alarm uitlokt bij weidevogels, komt dit maar weinig voor in het beheergebied van RGW. De torenvalk lijkt maar weinig invloed te hebben op de populaties.

Zwarte kraai

Deze soort komt in iedere polder voor in vrij grote dichtheden. De soort is een echte opportunist (net als de mens) en kan zich met allerlei voedsel in leven houden. Sommige kraaien zijn erg gespecialiseerd in met name eieren en het komt vaak voor dat bij verstoring van een nest door de mens een kraai zijn kans schoon ziet en er met de eieren vandoor gaat (bij weidevogels, maar ook vaak bij meerkoet of eenden). Doordat de kraai tevreden is met veel soorten voedsel, is er altijd wat te eten, bijvoorbeeld rond het boeren erf. De soort is erg succesvol, wat voor de weidevogels een vrij hoge predatiedruk betekent. Toch gaat de kraai een echte confrontatie met weidevogels uit de weg en wacht liever een afleiding (andere kraai, mens) af om snel een ei of jong te roven. Een enkele kievit is dan kansloos omdat deze niet overal tegelijk kan zijn. In een grote, dichte populatie weidevogels krijgt de kraai veel minder kans omdat er veel meer wakende vogels zijn.

Ekster

Weinig genoteerd omdat deze vogel zo veel voorkomt. Weidevogels reageren er niet zo veel op, maar waarschijnlijk rooft de ekster vrij regelmatig eieren van nesten die dichter bij bosjes of boerderij liggen.

Kauw

Deze soort trekt in groepen door de polder, op zoek naar iets te eten. Dat kunnen insecten zijn, maar ook een ei. Als er veel kauwen in ene gebied zijn, veroorzaakt dat veel onrust onder de weidevogels en krijgen kauwen maar ook kraaien veel meer kans.

Blauwe reiger

Komt in het hele gebied voor en veroorzaakt vrij veel commotie in een weidevogelkolonie. Eet vooral jongen maar ook eieren. Doordat deze soort vrij veel voorkomt is het aandeel in de predatie vrij groot.

Ooievaar

De ooievaar was ooit bijna verdwenen in Nederland maar is door kweekstations en nestpalen weer een algemene vogel in het boerenland. De ooievaar is slim en een echte opportunist. Door de grootte is de vogel voor weidevogels erg lastig te verjagen en is bovendien erg aanhoudend waardoor een enkele kievit geen kans maakt. Hoewel uit onderzoek nog niet is gebleken dat de ooievaar veel eieren of weidevogels eet, geven veldwaarnemingen en de massale alarmreactie van weidevogels aan dat de ooievaar een geduchte rover is. In een min of meer natuurlijke situatie is dit niet zo'n probleem, maar door het massaal opkweken en nu overvloedig aanbieden van nestgelegenheid ontstaat de situatie dat er zo veel ooievaars in het gebied zijn dat populaties weidevogels hier onder lijden.

Meeuwen

In sommige gebieden zijn meeuwen (mantelmeeuw en zilvermeeuw) een probleem voor weidevogels. In het beheergebied van RGW lijkt dit toenemend (mededeling verschillende gebiedscoördinatoren) het geval.

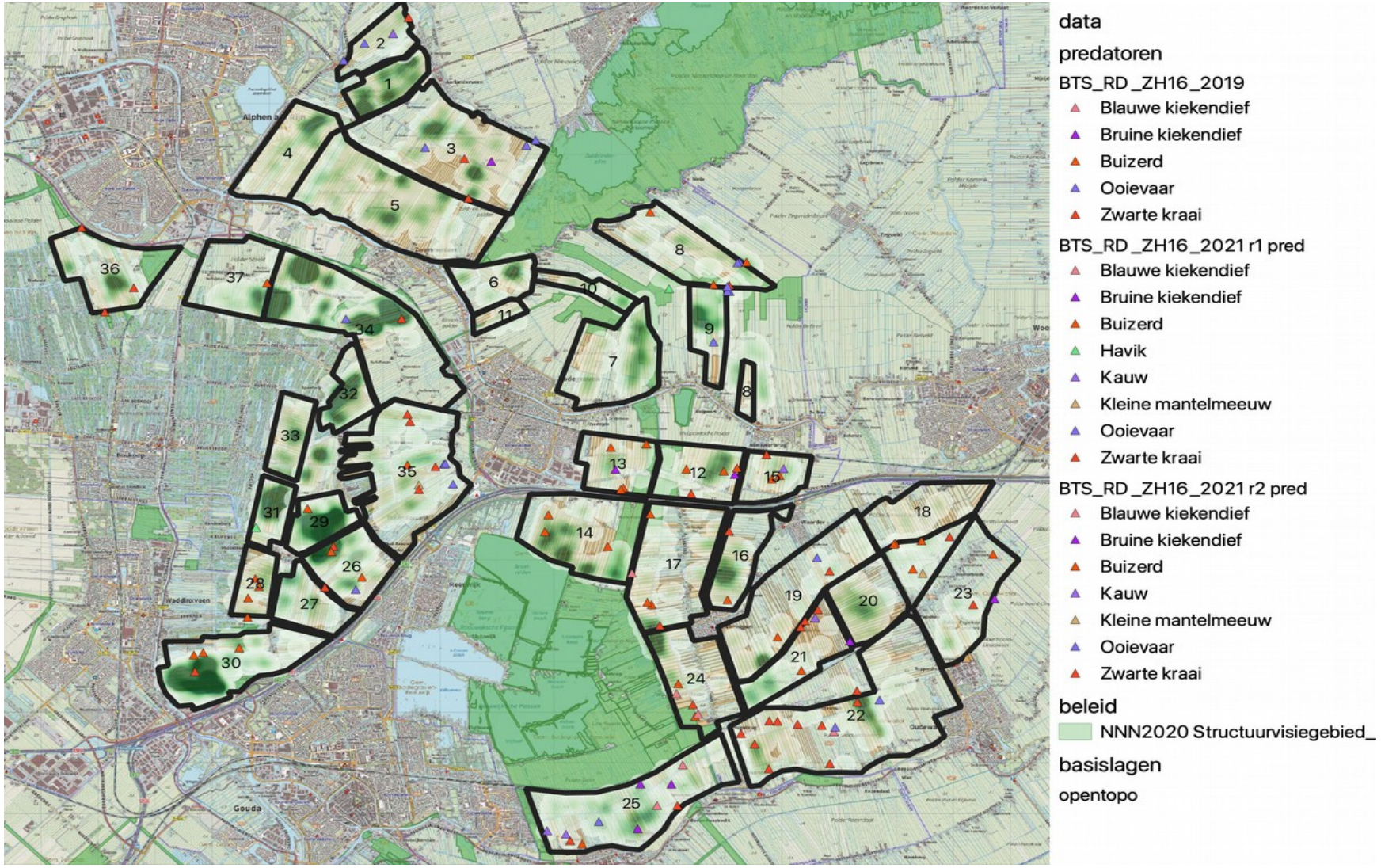

Afbeelding 14: alle waarnemingen van vogels die mogelijk boerenlandvogels eten (2019-2021) (blauwe kiekendief is waarschijnlijk foute notatie, is bruine kiekendief)

ZOOGDIEREN

Van een aantal soorten is waarnemen overdag erg moeilijk en hier zijn dan ook weinig gegevens van uit het gebied.

Van de zoogdieren is dan ook uitgegaan van andere bronnen, namelijk waarneming.nl en zoogdiervereniging.nl.

Er zijn een aantal zoogdieren die soms ook weidevogels (eieren, kuikens en/of volwassen vogels) eten:

- bruine rat
- marterachtigen: wezel, hermelijn, bunzing, steenmarter en boommarter
- vos
- huisdieren: kat, hond en verwilderde kat

Voor een beschrijving, leefwijze en landelijke verspreiding van zoogdieren wordt verwezen naar zoogdiervereniging.nl .

Bruine rat

Dit knaagdier leeft vooral rond bebouwde gebieden, maar komt ook voor op elk boerenbedrijf en ook in het land zijn nesten te vinden. De soort kan vooral rond het erf door grote aantallen lokaal veel eieren prederen.

Marterachtigen

Naar verwachting komen wezel. hermelijn, bunzing overal in het gebied voor, het is niet bekend in welke dichtheden. Dit varieert in de verschillende jaren. Wel is het zo dat dit geduchte rovers van boerenlandvogels zijn die zowel ouders, eieren als kuikens doden. Weidevogels reageren erg sterk op deze groep rovers, wat zegt dat ze als een belangrijke dreiging worden gezien.

De laatste jaren nemen zowel steenmarter als boommarter toe in aantal en verspreidingsgebied in Nederland. Vooral de steenmarter is een geduchte predator van onder andere vogels. In Friesland is gebleken dat deze soort bij intensieve bejaging van de vos sterk toeneemt in aantal: het 'gat' in de voedselpiramide wordt opgevuld.

Vos

Hoewel de vos vaak ter sprake komt als geduchte rover van eieren, kuikens en oudervogels, zijn het aantal waarnemingen in het gebied erg beperkt. In de buurt van de Nieuwkoopse plassen is sprake van een populatie (afb. 15 en 16), maar in de rest van het gebied lijkt de vos alleen als tijdelijke gast aanwezig. In de database Weidevogelbescherming.nl, waarin vrijwilligers nestgegevens noteren, werd slechts in 1% van de in 2021 genoteerde verliesoorzaken gedacht aan vos (wel was bijna 45% van de 96 predatiegevallen door onbekende oorzaak, hier kan ook vos bij zijn).

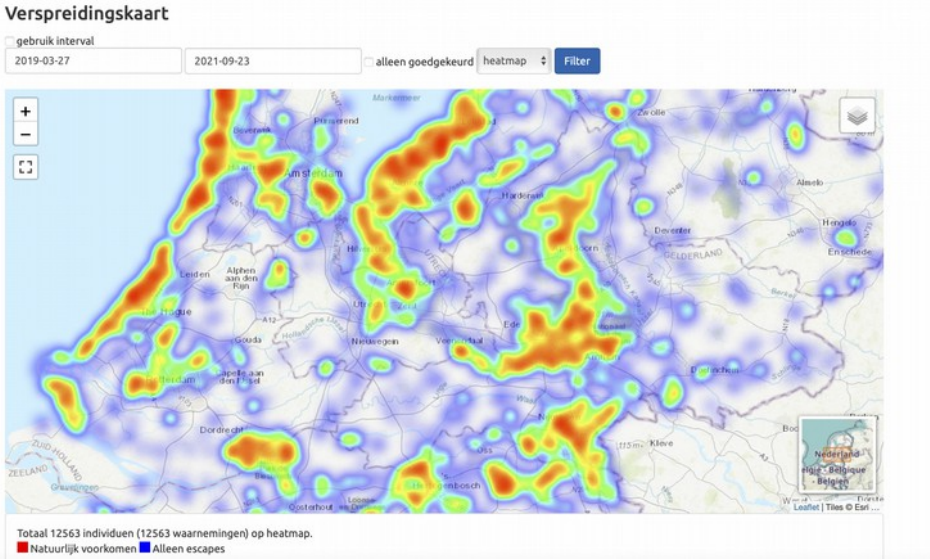

Afbeelding 15: Verspreiding van vos in het middendeel van Nederland (bron; waarneming.nl)

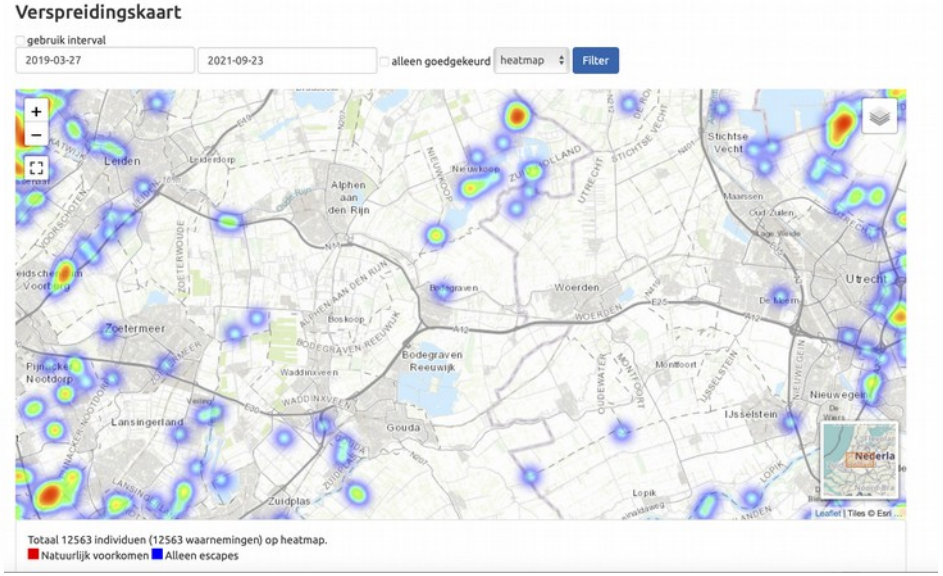

Afbeelding 16: Verspreiding vos in het werkgebied van RGW (bron: waarneming.nl)

Rond alle natuurgebieden zijn wel meldingen van vos (afb. 13): In de Nieuwkoopse plassen, Zaans rietveld, Reeuwijkse plassengebied bijvoorbeeld zijn veel leefgebieden beschikbaar voor deze zoogdieren. Meldingen komen van boeren, jagers, mollenvangers, vrijwilligers maar door DNatuur worden ook regelmatig vraatsporen en uitwerpselen aangetroffen.

Huisdieren

De aanwezigheid van huisdieren in het boerenland is lastig uit bestaande data te filteren, omdat de aanwezigheid van een kat of hond in het land meestal niet wordt genoteerd. Toch zijn ze er wel, is uit verschillende onderzoeken gebleken. Het lijkt voor de hand te liggen dat dicht bij boerderij of bebouwde kom de meeste katten te vinden zijn, meestal 's nachts. Toch is het niet ongewoon een kat op kilometers van de bebouwing in het weiland tegen te komen. Het is dan moeilijk te bepalen of het een huisdier betreft of een verwilderde kat. Deze laatsten leven rond bosjes en houtkaden maar hebben een groot jachtgebied.

De invloed van huisdieren is groter dan vaak (op emotionele basis, 'mijn dier doet dat niet') wordt aangenomen. De aantallen honden en katten zijn eenvoudig veel groter dan vos en marterachtigen en er is door voeren geen natuurlijke selectie.

10. CONCLUSIE PREDATIE IN HET GEBIED

Gebiedsbreed lijkt de predatie in het gebied van RGW niet buitensporig hoog. Vooral de laatste jaren stijgen de aantallen boerenlandvogels in het gebied, en ook de BTS is vaak stijgende. Toch gaat het in een aantal gebieden nog niet goed genoeg of zelfs slecht.

Het lijkt er op dat predatie vooral in de gebieden 1-25 en 38, ten zuiden van de A12 en ten noordoosten van de N11, een mogelijk probleem is voor de boerenlandvogels, om de volgende redenen:

- er is een duidelijke scheiding te zien tussen gebieden ten westen van de hoek N11/A12, waar de meeste gebieden zich positief ontwikkelen op het gebied van aantallen weidevogels. De wegen lijken dus een grens te vormen.
- veel gebieden ten oosten van N11/A12 kennen een achteruitlopende weidevogelstand (afb. 9, 10)
- het beheer lijkt meestal op orde (afb. 6)
- in het gebied ten zuiden van de A12 worden de meeste rovende vogels waargenomen en ook grondpredatoren gemeld (afb. 13 en 14)
- in de Noordeinderpolder lijkt een polderdeel steeds leger te worden door de aanwezigheid van een ooievaarsnest
- in gebieden rondom natuurgebieden zijn meer meldingen van predatoren dan op andere plaatsen

Daarnaast wordt in alle gebieden zeer regelmatig de huiskat waargenomen in het weiland. Ook vliegende predatoren zoals kraaien lijken overal in het gebied evenveel voor te komen.

De stimulatie van broedende ooievaars door plaatsing van nestpalen geeft zorgen: uit onderzoek is nog niet gebleken dat ooievaars veel eieren of kuikens eten, maar veldwaarnemingen van boeren, vrijwilligers en professionals laten zien dat de ooievaar wel degelijk een weidevogelpredator is. Bovendien reageren weidevogels sterk op de aanwezigheid van een ooievaar en proberen ze deze te verjagen. Dit gebeurt ook bij bijvoorbeeld blauwe reiger, maar niet bij grote zilverreiger, die alleen in het water foerageert. De weidevogels geven dus zelf aan dat ze de ooievaar als gevaar zien.

Predatie in het gebied van RGW lijkt niet de hoofdoorzaak van achteruitgang van de weidevogels, maar lokaal kan dit wel het geval zijn. Vaak zijn dan ook andere factoren niet helemaal op orde, soms beheer maar vaak ook omgevingsfactoren zoals naastgelegen bosjes of moerasgebieden, of hoogspanningsmasten.

Andersom is bij hoge aantallen weidevogels predatie eigenlijk nooit een probleem: de vogels kunnen met gedeelde krachten een predator verjagen. Het is altijd belangrijk een compacte en talrijke weidevogelhotspot te creëren.

Predatie is nooit apart te zien van het beheer en de externe factoren in een polder. Omgeving en beheer bieden de weidevogels meer of minder kansen, predatie kan alleen plaatsvinden als deze zaken niet goed op orde zijn. (kanttekening: een in vogels gespecialiseerde vos is de uitzondering hierop, deze laat zich niet door grote aantallen vogels verjagen.

11. MOGELIJKHEDEN PREDATIEBEHEER

VERMINDEREN BIOTOOP EN KANSEN PREDATOREN

- Door geschikte schuilplekken van predatoren te verwijderen kan de invloed van predatoren verminderd worden.
- Weidevogels hebben een open landschap nodig met zo min mogelijk bomen en bosjes van waaruit predatoren hen bedreigen. Bomen en bosjes in weidevogelgebieden worden waar mogelijk verwijderd of laag gehouden.
- Bomenrijen langs wegen in weidevogelgebied zouden geknot moeten worden.
- Ooievaarspalen trekken ooievaars. Er wordt niet altijd gebroed, maar de ooievaars eten wel in de regio en in het broedseizoen staan ook weidevogels op het menu. Het plaatsen van palen moet daarom altijd vergunningsplichtig worden gesteld en soms verboden.
- Door vroeg te maaien in een weidevogelhotspot verslechtert ter plaatse het leefgebied voor weidevogels en verbeteren de kansen voor predatoren zoals ooievaar, reiger en zwarte kraai. In hotspots dus bij voorkeur pas maaien als de vogels echt weg zijn, ook van de naastgelegen percelen.
- Moeras is een goede habitat voor kiekendief. Van hieruit jaagt de kiekendief graag op ..kiekens, dus (weidevogel) kuikens. Daarnaast zorgt moeras voor een minder open landschap en zullen ter plaatse ook zonder predatie de weidevogels verdwijnen naar meer open polders.
- Weeg zorgvuldig andere waarden (landschappelijke kwaliteit, cultuurhistorie, andere flora en fauna) af door vooraf een waardering op deze onderdelen toekennen aan de elementen.
- Nesten zoeken en markeren verhogen de risico's voor het nest op predatie. Om een nest heen maaien verhoogt de kans op predatie en vermindert de overlevingskansen van de kuikens. Streven is alleen nesten te markeren wanneer er een kans bestaat dat het nest beschermd moet worden bij werkzaamheden of beweiding. Door slimme markering (stokjes op grote afstand, digitaal) kunnen risico's verkleind worden.Percelen worden alleen betreden door nestbeschermers als nestbescherming nodig lijkt.
- Met verhoging van de waterstand in de sloot, het vullen van greppels en lage delen met water, het vergroten van de kruidenrijkdom, uitstrooien van ruige mest kunnen weidevogels worden gestuurd om te broeden op percelen waar nestbescherming niet nodig is omdat er pas gemaaid worden nadat de kuikens zijn gevlogen.
- Verwijderen of verminderen van loopplanken over sloten, deze worden graag benut door katten en marterachtigen.

- Voorkomen dat ruige oevervegetaties directe aansluiten op verbindingspaden als (tiend)wegen en kade haaks op de verkaveling, door de eerste 100 á 150 meter vanaf deze structuren perceel inwaarts in de winter maanden kort te maaien of klepelen. Beperkt de intrede van marterachtigen, vos en kat.
- In gebieden met een bekende hoge predatie druk door vogels is het te overwegen om begin maart enkele dagen inzet van een klimmer van bijvoorbeeld het lokale hoveniers bedrijf en de nesten van kraaien, etc. verwijderen voordat ze beginnen met broeden. Dit geeft kraai en buizerd een achterstand in de start met broeden, waardoor de jongen van de kraai niet synchroon lopen met de weidevogels. Wees alert op draagvlak en op overige waarden, dus als er in een hoek regelmatig een ransuil of boomvalk tot broeden komt in een oud kraaiennest hier wel rekening mee houden (vraag na bij lokale vogelwerkgroep).
- Alert op plaatsen van ooievaarspalen in de buurt van weidevogelgebieden. Goed gesprek aan gaan met initiatiefnemer, maar belangrijker is het verbieden van ooievaarspalen in APV of omgevingsplan.
- Natuurgebieden met veel moeras en bos moeten zo min mogelijk aansluiten op belangrijke weidevogelgebieden. Dit kan door het verwijderen van bruggen en dammen, het aanbrengen van sloten, het aanbrengen van onderwaterdammen, het aanbrengen van schrikdraad.
- Weidevogelhotspots waar mogelijk de vos zorgt voor hoge verliezen kunnen worden beschermd door een zogenaamd vossenraster

12. MOGELIJK PREDATORENBEHEER PER SOORT EN GROEP

Roofdieren, oftewel predatoren, hebben een belangrijke rol in de natuur, maar ook in ons cultuurlandschap. Als top van de voedselpiramide zorgen ze er voor dat populaties niet te groot worden, dat zwakke dieren sterven zodat er plaats komt voor een gezond jong dier. Geen roofdieren in het boerenland zou bijvoorbeeld enorme muizenplagen betekenen.

Toch kunnen roofdieren in ons gecultiveerde landschap ook ongewenste bij-effecten hebben, zoals het eten van boerenlandvogels op plaatsen waar deze het al moeilijk hebben. Soms is het daarom nodig keuzen te maken, welke diersoorten in ons cultuurlandschap gewenst zijn, of minder gewenst. Het feit dat veel boerenlandvogels erg afhankelijk zijn van het Nederlands boerenland maakt dat soms het aantal predatoren verminderd moet worden om de boerenlandvogels meer kans op overleven te geven.

Let op: dit is een laatste maatregel, die in de checklist (later in dit plan en bijlage 1) dan ook onderaan in de lijst staat.

Het is vooral de kunst om het leefgebied van de boerenlandvogels zodanig aan te passen dat het minder geschikt wordt voor predatoren. De natuur is evenwel dynamisch; er zal altijd sprake zijn van verandering. Sommige soorten nemen in aantal af terwijl andere toenemen.

In ons cultuurlandschap zijn een aantal (groepen) predatoren te onderscheiden, waar -indien nodig- een aantal maatregelen tegen te nemen zijn. Later in dit plan wordt aangegeven welke maatregelen bij RGW zullen worden toegepast .

MARTERACHTIGEN

Hermelijn, wezel, bunzing, boommarter en steenmarter. Hermelijn en wezel leven vooral in nissen bij dammen en in drogere, vaak wat verruigde delen van weide- en ruigtepercelen. Ook de bunzing kan in nissen leven maar ook in hooi, takken en riet bulten. De steenmarter komt in en rondom gebouwen voor, de soort heeft zich inmiddels in het werkgebied gevestigd en zal zich naar verwachting snel uitbreiden.
De verschillende soorten zijn overdag en 's nachts actief. Ze houden van structuurrijk terrein waar ze voldoende dekking hebben, bijvoorbeeld van ruige oeverranden of bosschages. De territoria variëren van enkele tot tientallen hectares afhankelijk van de voedseldichtheid, voornamelijk het aantal woelmuizen.

Wat kan er aan gedaan worden

Vestiging kan worden ontmoedigd door het gebied minder aantrekkelijk te maken en houden. Dit betekent vooral rommel en ruigte opruimen.

Door in het veld zo min mogelijk geursporen achter te laten vermindert de kans op predatie. Dit betekent onder andere geen nesten bezoeken als dat niet nodig is.

Bij het aanleggen van vluchtstroken en botanische randen opletten dat het geen marter biotoop verbindt met vogelland -dus stroken wel aansluiten bij kuikenland, niet bij bosjes en erven.

Landschapselementen als houtwallen en polderbosjes trekken marters aan!

Anders dan in Duitsland en Denemarken is bestrijding van deze soorten om rijke vogelgebieden te beschermen in Nederland (nog) niet toegestaan.

Wezel, hermelijn en bunzing zijn altijd aanwezig in de Nederlandse weidevogelgebieden en hebben een wisselende en beperkte invloed op de populaties, Steenmarter is een nieuwkomer die mogelijk grote invloed kan hebben.

Wat kan de boer of vrijwilliger doen

De boer kan op zijn erf rommelhoekjes en ruigten opruimen, dit kan uiteraard ook buiten het erf bij percelen zijn. Ook kan de boer in overleg met de jager controle op marternesten laten uitvoeren. Vooral als er in voorgaande jaren veel predatie was van marters. Vrijwilligers kunnen hierin meedenken en dit bij de boer of veldcoördinator melden, bijvoorbeeld als zij in het veld marters zien. In die gevallen moeten vrijwilligers betreding van percelen en bezoek van nesten zoveel mogelijke beperken.

Er kan onderzocht worden welke functie de Weidevogeldrone met een warmtebeeldcamera kan spelen in de opsporing van predatoren.

(ROOF)VOGELS

Roofvogels hebben een gevarieerd dieet: kleine zoogdieren als muizen en mollen, aas, insecten, wormen en vogels waaronder ook weidevogels. Torenvalk, buizerd en kiekendief vangen vooral jonge kuikens. Havik, sperwer en slechtvalk vangen ook adulte vogels. Afhankelijk van de voedseldichtheid variëren de territoria van 1 tot 10 km^2.

Wat kan er aan gedaan worden

In weidevogelgebieden kunnen bosjes en opgaande begroeiing verwijderd worden, hierdoor zijn er minder uitkijk- en nestmogelijkheden. Alle vogels en de nesten ervan zijn beschermd via de Flora en Fauna wet. Bomen met bestaande nesten erin mogen zonder ontheffing niet verwijderd worden.

Door palen en hekken tot een minimum te beperken zullen roofvogels en kraaien minder efficiënt jagen. In vogelrijke delen is een mogelijkheid om palen en hekken tijdens het vogelseizoen neer te leggen of weg te halen: dan kunnen ze niet meer als uitzichtpunt fungeren.

Wat kan de boer of vrijwilliger doen

Boeren kunnen bosjes en opgaande begroeiingen verwijderen en rietkragen om de paar jaar maaien. Vrijwilligers kunnen het uitvoeren van deze werkzaamheden overleggen met de boer of veldcoördinator.

Door palen en hekken tot een minimum te beperken zullen roofvogels en kraaien minder efficiënt jagen.

Zwarte kraai

Zwarte kraaien leven vooral in broedparen en in groepen. Zwarte kraaien kunnen leren dat bij stokjes nesten te vinden zijn. Ze maken ook gebruik van

onrust die het gevolg is van het betreden van weilanden, bijvoorbeeld om nesten te beschermen. Ook kunnen kraaien zich lokaal specialiseren in het prederen van nesten als ze een trucje hiervoor hebben ontwikkeld.

Wat kan er aan gedaan worden

In weidevogelgebieden kunnen bosjes en bomen verwijderd worden, alleen hoge bomen kort houden is ook voldoende, hierdoor zijn er minder uitkijk- en nest mogelijkheden. Door een landelijke vrijstelling mogen kraaien met het geweer bestreden worden, ook hun nesten mogen verwijderd worden. Dit kan het best in het vroege voorjaar voor 1 mei, het is namelijk belangrijk dat kraaienparen niet op hetzelfde moment jongen krijgen als de weidevogels.
Bij een sterke predatie invloed van groepen kraaien kunnen deze bestreden worden met een kraaienvangkooi. Hiervoor is een ontheffing Flora en Fauna wet nodig welke door de faunabeheereenheid voor de provincie wordt afgegeven. De kraaienvangkooi kan alleen door een WBE worden ingezet.

Wat kan de boer of vrijwilliger doen

Bij aanwezigheid van veel kraaien en predatie daarvan is het voor vrijwilligers zaak om extra op te letten voordat percelen betreden worden. Het is dan goed om ook bij legselbeheer geen nesten te markeren met stokken in de nabijheid van de nesten, maar uitsluitend digitaal de aanwezigheid vastleggen.
De boer kan (jaarrond!) zorgen dat voerkuilen zoals mais goed afgedekt zijn om aantrekking van kraaien te beperken. De bij maaien beschermde weidevogelnesten zijn ondanks de enclave van minimaal 50m2 gevoelig voor predatie. Bij veel nesten op legselbeheer kunnen meerdere nesten beter samen in een ruime vluchtstrook gespaard blijven. De boer kan hiervoor of voor het uitstellen van maaien contact opnemen met de veldcoördinator.

Andere vogels

Meeuwen, blauwe reiger en ooievaar kunnen net als kraaien herkennen dat verstoring door menselijke activiteit oproer en verdedigingsgedrag oproept bij weidevogels. Hiervan kunnen zij profiteren en op die momenten eieren of kuikens pakken. Reigers en ooievaars prederen voornamelijk kuikens en hebben hierin vooral succes als de kuikens in ongeschikt biotoop (gemaaid gras) lopen.

Wat kan er aan gedaan worden

Alle vogels zijn beschermd via de Wet Natuurbescherming en mogen niet bestreden worden. Door polders zo open mogelijk te houden (geen bosjes!) is druk van vogels te verminderen.

Predatie op kuikens en nesten vindt vooral plaats op het moment dat en vlak nadat er gemaaid wordt. Het beheer zo inrichten dat percelen met

nesten en kuikens niet gemaaid worden blijven is de meest effectieve bescherming.

Voorkomen dat het gras in het voorjaar nog kort afgegraasd is door ganzen (die dus bestrijden) kan ook zinvol zijn. Op voor weidevogels aantrekkelijke percelen waarop dusdanig grote ganzenaantallen voorkomen dat de vegetatie kort gegraasd wordt: ganzen weren en/of verjagen in de periode dat de weidevogels afwezig zijn.

Zilvermeeuwen en kleine mantelmeeuwen broeden geregeld op daken of braakliggende terreintjes. Het ontstaan van dergelijke broedkolonies kan soms worden voorkomen door bijvoorbeeld linten te spannen, inzetten van vliegers e.d.

Wat kan de boer of vrijwilliger doen

Voornamelijk handelen zoals bij andere vormen van predatie, in combinatie met zo min mogelijk verstoring en proberen geschikt kuikenland te creëren. Vrijwilligers kunnen bij nestbescherming extra opletten op aanwezigheid van deze predatoren en op dat moment de percelen niet betreden. Daarnaast mogen geen nesten worden gezocht en gemarkeerd als bescherming niet nodig is.

HOND EN KAT

Predatie van weidevogels gebeurt niet alleen door wilde dieren maar ook door huisdieren als hond en kat. Honden die in het broedseizoen in weilanden komen (achter hazen aan...) verstoren weidevogels, ook als ze met hun baasje op redelijke afstand blijven. Daarnaast kunnen honden en ook vooral katten tijdens nachtelijke strooptochten eieren en kuikens prederen.

WAT KAN ER AAN GEDAAN WORDEN

Van februari tot juli dienen honden en katten niet in weilanden met weidevogels te komen. Het collectief vraagt boeren maatregelen om te voorkomen dat honden het erf afgaan en de weilanden in gaan.

Verwilderde katten kunnen in overleg met de jachthouder beheerd worden.

Bewoners rondom een weidevogelpolder kunnen door middel van een folder er op worden gewezen dat hun huisdieren niet in de grasland percelen mogen komen.

WAT KAN DE BOER OF VRIJWILLIGER DOEN

De boer moet zorgen dat zijn eigen hond of kat niet in de weilanden komt. Daarnaast kan hij samen met de vrijwilligers er alert op zijn of dit gebeurt met de huisdieren van anderen. Hierbij kunnen zij de mensen aanspreken.

VOS

De vos is een opportunistische jager die overwegend 's nachts actief is. Het territorium van een paartje varieert van 100 tot 400 ha, maar binnen een territorium van 100ha kunnen zich ook meerdere vrouwtjes bevinden. De vos is een aanhoudende predator en kan door nachten achtereen een gebied te bezoeken lokaal een sterke invloed hebben op de weidevogels. Dit is niet altijd het geval -soms kunnen dieren gefocust zijn op bijvoorbeeld muizen, maar vroeg of laat komen de vogels meestal wel aan de beurt. Deze soort kan de populatie grondbroeders in een polder verjagen, ook als de omstandigheden voor de vogels optimaal zijn. Kieviten weten dikwijls te vluchten zodat de vos alleen de eieren pakt, volwassen grutto's op het nest zijn 's nachts een makkelijke prooi voor de vos.

Boeren en vrijwilligers kunnen de aanwezigheid van vossen opmerken door: prooiresten in het land, predatie van eieren en broedende vogels (grutto!) het plotseling verdwijnen van weidevogels, uitwerpselen op opvallende plekken (dammen, paadjes) en bouwen (bijvoorbeeld onder gebouwen en bij dammen of dijken.)

Wat kan eraan gedaan worden

Voorkomen van vestiging is een eerste stap, hiervoor is het zaak dat er zo min mogelijk rommelige plekken in de buurt van weidevogelgebieden zijn.

De vos mag landelijk tussen zonsopkomst en zonsondergang bejaagd worden.

In het vroege voorjaar vrijgekomen territoria zullen dat seizoen niet meer opgevuld worden, hierdoor heeft afschot in deze periode het meest effect voor het daaropvolgende weidevogel seizoen. De maanden januari tot eind maart zijn dus de meest effectief voor bejaging. Het afschieten van dieren in de periode hiervoor heeft vaak minder invloed op de vossenpopulatie.

Voor aanvang van het seizoen is het belangrijk dat de jager alle bekende bouwen in weidevogelgebieden controleert op bewoning. Met behulp van cameravallen kunnen deze en potentiële plekken geïnventariseerd worden.

Door het plaatsen van kunstbouwen kunnen aanwezige vossen makkelijker gevonden.

Rondom percelen met een hoge dichtheid aan broedende weidevogels kunnen elektrische rasters worden geplaatst die de vos buiten deze gebieden houden. Dit is een vrij kostbare en arbeidsintensieve aanpak (zonder regelmatige controle en onderhoud van het raster zal het in de regel geen effect hebben) maar kan voor kleinere locaties effectief zijn. Ervaring hiermee is op diverse locaties opgedaan.

13. VOORSTEL AANPAK PREDATIE IN BEHEERGEBIED RIJN EN GOUWE WIERICKE

Binnen collectief Rijn en Gouwe Wiericke gaan we in de gebieden waar het minder goed gaat met de weidevogels zoeken naar oorzaken. We zullen kijken naar landschap, beheer, maar ook naar mogelijke predatoren. Als het vermoeden bestaat dat predatie een oorzaak is van verliezen bij weidevogels, zullen we eerst proberen door aanpassingen in en rond het leefgebied de kans op predatie te verkleinen. Pas daarna zullen we (indien wettelijk toegestaan) overgaan op het vangen en/of doden van predatoren.

Hoewel predatiebeheer vaak een lastig onderwerp is, kan door het invullen van de checklist (bijlage 1) duidelijkheid worden verkregen.

Als het antwoord op de vragen 1 t/m 4 'ja' is, of 'bijna geregeld', komen we bij de predatoren zelf. Uit het literatuuronderzoekje voorafgaand aan dit plan van aanpak predatie blijkt dat gegevens over predatie verre van compleet zijn. Uit nestrestanten is heel lastig vast te stellen of en welke predatie heeft plaatsgevonden, prooiresten in het veld worden vaak niet gezien en bijna nooit genoteerd. Tijdens de mozaïek scan zijn wel steeds zulke zaken gemeld en genoteerd, maar in dit onderzoek naar boerenlandvogels is predatie een 'bijproduct': de methode is niet gericht op het vaststellen van predatie.

Het is dus belangrijk dat eerst zo goed mogelijk wordt vastgesteld welke predatie plaatsvindt en daarna gerichte actie wordt ondernomen. De checklist (bijlage 1) speelt hierbij een belangrijke rol.

Focus van RGW zal in de eerste plaats liggen op het verder verbeteren van de weidevogelbiotoop, zowel grasland als omgeving.

Tegelijk willen wij niet blind zijn voor een te grote predatiedruk in sommige gebieden.

'CHECKLIST STAP 5. IS BEKEND OM WELKE PREDATOR HET GAAT?'

- Het vaststellen van predatie op boerenlandvogels is lastig omdat:
- de rover meestal niet op heterdaad wordt betrapt
- de prooi vaak niet wordt opgegeten op de plaats waar deze wordt gevangen
- prooiresten vaak op moeilijk bereikbare en zichtbare plaatsen liggen
- prooiresten, uitwerpselen en sporen zijn maar korte tijd zichtbaar en soms onprettig om naar te kijken voor vrijwilligers

Omdat het vaststellen van predatie tot nu toe niet voldoende gestructureerd is aangepakt, wil RGW in haar gebied graag de volgende predatie-preventie opzetten:

vrijwilligers en agrariërs

- cursus herkennen van predatoren, nesten/holen, sporen, uitwerpselen en prooiresten
- meldingshulp en analyse van predatoren, nesten/holen, sporen, uitwerpselen en prooiresten, vergelijkbaar met bijvoorbeeld de app Obsidentify, waar met behulp van een foto van een plant of dier suggesties worden gedaan voor naamgeving en direct vastleggen mogelijk is
- toegankelijk naslagwerk voor analyse van sporen, uitwerpselen en prooiresten in het landelijk gebied

jagers

- beschikbaarheid wildcamera's en toestemming deze te gebruiken op boerenland
- beschikbaarheid nachtkijker en een programma om kwetsbare weidevogelgebieden te monitoren
- meldingshulp en analyse van predatoren, nesten/holen, sporen, uitwerpselen en prooiresten, vergelijkbaar met bijvoorbeeld de app Obsidentify, waar met behulp van een foto van een plant of dier suggesties worden gedaan voor naamgeving en direct vastleggen mogelijk is

ecologische ondersteuning

- wildcamera's en drone in projectmatig gebruik, bijvoorbeeld intensieve inzet in een gebied met vermoeden van predatie
- onderzoek naar sporen (losse sporen en via zandbed) in polders met vermoeden van grondpredatie
- meldingshulp en analyse van predatoren, nesten/holen, sporen, uitwerpselen en prooiresten, vergelijkbaar met bijvoorbeeld de app Obsidentify, waar met behulp van een foto van een plant of dier suggesties worden gedaan voor naamgeving en direct vastleggen mogelijk is
- als het vermoeden van een predator in een gebied voldoende sterk is, kan deze gericht worden beheerd. Eerst zal worden gekeken naar de algemene gebiedsinrichting en het beheer (stappen 1-4), maar ook gerichte gebiedsinrichting om predatie tegen te gaan behoort tot de mogelijkheden.

CHECKLIST STAP 6: IS HET MOGELIJK DE WEIDEVOGELS TE BESCHERMEN DOOR INRICHTINGSMAATREGELEN?

RGW wil graag:

– reservaten en ecologische verbindingen 'loskoppelen' van weidevogelgebieden door water om zo grondpredatoren te weren:

– verwijderen van dammen en bruggen tussen reservaat en weidevogelpolders waar mogelijk

– aanbrengen van onderwaterdammen waar percelen wel toegankelijk moeten blijven

– indien loskoppelen van reservaten niet mogelijk is en er vermoeden van predatie door vos is, zal soms worden gekozen voor een zogenaamd 'vossenraster': een schrikdraadsysteem om vossen buiten een gebied weidevogels te houden

– bevordering van vestiging roofdieren rond weidevogelgebieden moet verboden worden, dit kan door een vergunningplicht (omgevingswet) en door voorlichting:

– een ooievaarspaal kan in een wijde cirkel voor afname van de weidevogels zorgen. Vaak wordt deze in onwetendheid geplaatst en wettelijk ontbreekt het aan mogelijkheden dit te voorkomen. RGW wil graag dat de plaatsing van een ooievaarspaal vergunningsplichtig wordt en verboden in belangrijk weidevogelgebied

– katten in het land zijn een belangrijke oorzaak van predatie. Er dient voorlichting te komen aan eigenaren en een verbod op (en vangst van) katten op 100 meter buiten bebouwing in het voorjaar

– takkenrillen of hopen resthout in geriefbosjes vormen een geschikt nestbiotoop voor marterachtigen en wilde katten. In weidevogelgebieden moeten deze dan ook worden voorkomen. Er is voorlichting nodig

Naast bovenstaande gerichte preventieve maatregelen(ook in bijlage 2 opgenomen) zal in een aantal gevallen zal actief beheer van predatoren nodig zijn, stap 6a.

6A. OVERLEG OVER BEHEER PREDATOREN

Afhankelijk van de vermoedde predator zal gekeken worden welke methode nodig is, waarbij vangen of schieten altijd de laatst gekozen mogelijkheid zal zijn.

De soorten waarop gejaagd mag worden, zijn:

Zwarte Kraai

Vos

Daarnaast is er vaak een lokale ontheffing voor kauw, bruine rat.

Samen met de WBE's zal RGW vooral in de oostelijke deelgebieden, waar predatie een probleem lijkt te zijn, bekijken wat al wordt gedaan en hoe de WBE kan worden ondersteund in haar werk. In bijlage 2 is een lijst met mogelijke acties opgenomen.

14 WAT HEBBEN WE NODIG?

Om effectief aan preventie en beheer van predatie te kunnen doen zijn middelen nodig; zowel arbeid als materiaal. In afbeelding 17 is dit globaal weergegeven.

activiteit	**materiaal**	**inzet uren per..**	**hoeveelheid**	
vaststellen predatie	**wildcameras**	**2**	**10**	
ontwikkelen app predatiesporen	**software**	**100**	**1**	
ontwikkelen naslag predatie	**web/boekje**	**100**	**1**	
vaststellen predatoren	**nachtkijker**	**50**	**1**	
vaststellen predatie	**onderzoek sporenbedden**	**100**	**1**	
verwijderen dammen en bruggen		8	4	
inventariseren mogelijke onderwaterdammen		2	5	
vossenraster	4km	32	1	
inspraak omgevingswet en vergunningverlening		8		
vangen katten in land	kooi	8	5	
vangen kraaien	kooi	8	5	
voorlichting	folder, bezoek	8	5	
nesten kraaien verwijderen voor broedseizoen	klimmer	1	20	
inzet drone om predatoren op te sporen	bestaande dr	30	1	

Afbeelding 17: benodigde middelen ter preventie en beheer van predatie van boerenlandvogels

1. LITERATUUR

1. Sovon; Boerenlandvogel balans 2020

2. Boerennatuur Zuid-Holland: Actieplan Boerenlandvogels Zuid-Holland 2017-2027

3. Collectief De Groene Klaver: Predatiebeheerplan Groene Klaver

4. Provincie ZH: Herziene Nota Ecologische verbindingen ZH 2017

5. Provincie ZH: Natuurbeheerplan 2022 (concept) Zuid-Holland

6. Zoogdieren.nl

7. Waarneming.nl

BIJLAGE 1: CHECKLIST PREDATIEBEHEER PER GEBIED OF POLDER

Deze checklist kan voor ieder gebied worden ingevuld, maar is vooral bedoeld om na te gaan of predatiebeheer nodig is. De oorzaak van dit vermoeden ligt meestal in een te laag broedsucces (BTS grutto), teruglopende aantallen nesten of territoria of waarnemingen van predatie. Als voorbeeld is de checklist ingevuld per anv werkgebied door de ecoloog, Arjan van Duijvenboden (te vinden in bijlage 2). Het is aan te bevelen om deze checklist per polder in te vullen (bijvoorbeeld door gebiedscoördinator samen met boeren, weidevogelvrijwilligers en jagers als meelezer), om zo polderbreed aan het behoud van boerenlandvogels te werken.

Checklist bij te lage BTS, achteruitloop aantallen en vermoeden van te veel predatie

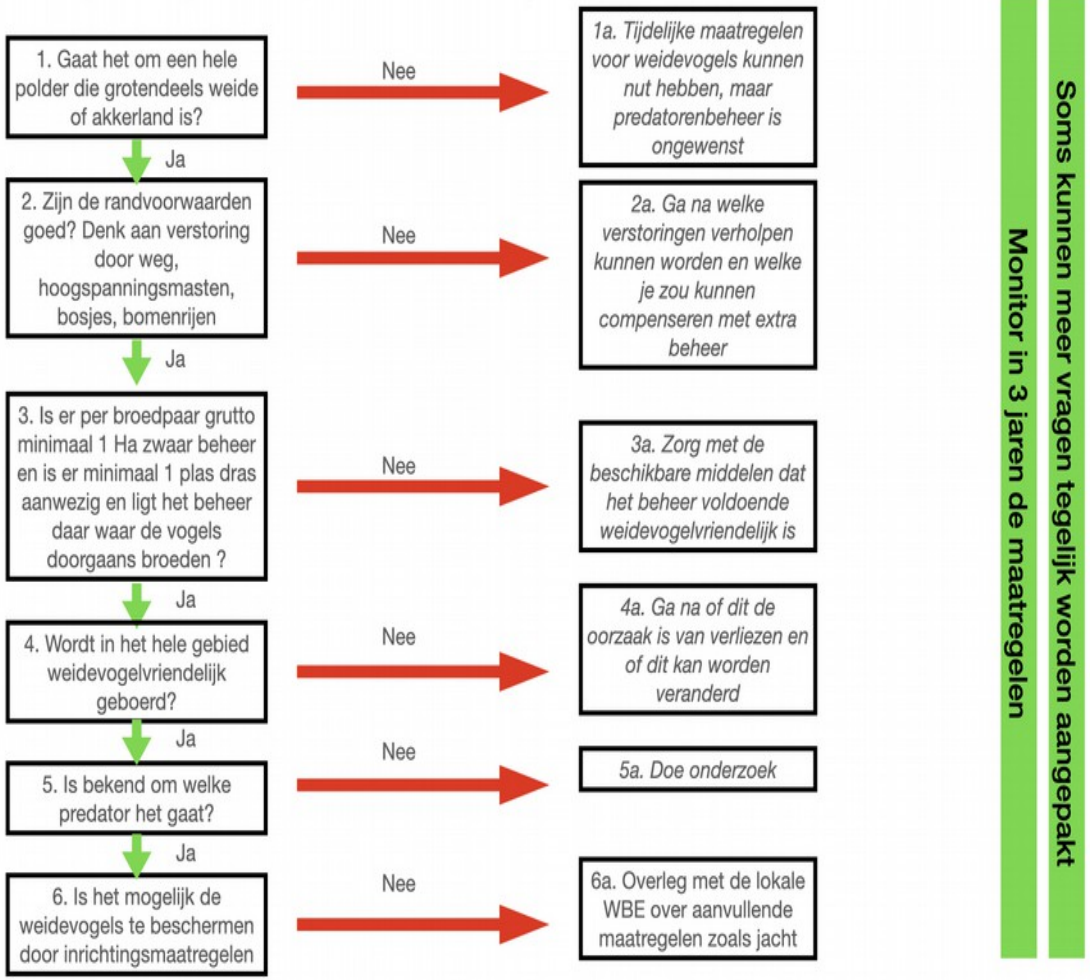

Checklist predatiebeheer		***Datum:***	
Gebied:		***Ingevuld door:***	
Gebiedsvraag	**Antwoord**	**Actie**	**Wanneer**
1. Gaat het om een hele polder die grotendeels weide of akkerland is?			
2. Zijn de randvoorwaarden goed? Denk aan verstoring door weg, hoogspanningsmasten, bosjes, bomenrijen			
3. Is er per broedpaar grutto minimaal 1 Ha zwaar beheer en is er per polder minimaal 1 plas dras aanwezig en ligt het beheer in de hotspot, daar waar de vogels doorgaans broeden?			
4. Wordt in het hele gebied weidevogelvriendelijk geboerd?			
5. Is bekend om welke predator het gaat? Welke?			
6. Is het mogelijk de weidevogels te beschermen door inrichtingsmaatregelen?			
Opmerkingen			

BIJLAGE 2: OVERZICHT MOGELIJKE MAATREGELEN EN SAMENWERKENDE PARTIJEN

Soort	Maatregel	Periode	Partijen
Biotoop	verbeteren en goed beheren	jaarrond	Collectief, Boer en Vrijwilligers
Predatieplan	actualiseren	1 okt. – 1 dec.	Collectief
Vos	riet/ruigte maaien		
	bouwen opsporen en vrij houden	1 jan. – 1 mei	jachthouders
	lichtbak acties	1 jan. – 1 april	WBE/jachthouders
	kunstbouwen inrichten en beheren	1 jan. – 1 juli	Jachthouders
	Minimaliseren sporen broedgebied	1 april – 1 juli	Allen
	(regelen) doden in broedtijd	1 april – 1 juli	Collectief /Prov./FBE/WBE
Marterachtigen	Rommel en ruigte verwijderen	1 nov. – 1 april	Boer en jachthouder
	broedgebied op bouwen controleren en verwijderen	1 dec. – 1 april	Boer en jachthouder
	Minimaliseren sporen broedgebied	1 april – 1 juli	Allen
Roofvogels	Bomen, bosjes en nestkasten verwijderen	1 nov. – 1 mrt.	Boer, vrijwilliger en Collectief
	oude rietkragen maaien	1 okt. – 1 mrt.	Boer, vrijwilliger
Zwarte kraai	uitkijk- en nestbomen verwijderen	1 nov. – 1 mrt.	Boer, vrijwilliger en Collectief
	Minimaliseren sporen broedgebied	1 april – 1 juli	Allen
	Geen legsels markeren als niet nodig	1 april – 1 juni	Boer en vrijwilligers
	Beter geen 'eilandjes' maaien	1 mei – 1juli	Boer
Andere vogels	Minimaliseren sporen broedgebied	1 april – 1 juli	Allen
	Grote invloed predatie melden bij en ontheffing aanvragen	1 april – 1 juli	Boer, Vrijwilliger Collectief, WBE
Hond en kat	Op het erf houden	1 mrt. – 1 jul.	